Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 МАРТ 7

Хабарай дунда шарагшан туулай нарын 6

ВТОРНИК

Гарагай 3
№ 43 (19137)
Газетын сэн
Хэлсээтэ сэн.

Редакторай булан

АГУУ ИЛАЛТЫН ХҮНДЭЛЭЛДЭ...

1

50 жэл гээшэ хүнэй наһанай хэмжээгээр аваха болоо һаа, нилээн горитой саг ааб даа. Зүгөөр мүнхэ сагай хэмжээгээр абабал, тиимэшье ехэ саг бэшэ гэжэ харамаар. Зүгөөр 50 жэлэй саана болоһон үйлэ хэрэг сндоо юунтэйшье адилашэгүй байгаа. Дэлхэй дээрэ урдань үзэгдөө, харагдаагүй, шуһа ехээр адилаһан дайн тиихэдэ түгэсэжэ, хүн түрэлтэн бодото дээрээ абарагдаа гэжэ, алдуу огто үгы.

Тиигээдшье 1939 онһоо зургаан жэл соо үргэлжэлөн тэрэ дайн түрүүн дэлхэйн нэгэдэхитэй адлирхуу, дэлхэйе даалгаа хэршэн хубаарилха, газар, уһаар бага Германи хүршэнэйнгөө дайда хэмдэжэ, немец арадай баян дэлгэрээр ажаһууха арга боломжыень хангаха гэжэ уряа доро эхилһэн байгаа.

1939 оной сентябрь соо Польшодо дотолоод, удаань Чехословаки, Австриие бусад ехэ оронуудай аблагүй «зүблөөлөөр» гар дороо оруулжа, саашадаа Голланди, Бельги, Франци, Дани, Норвегиг болоод бусад оронуудые дайгаар булимтараад, Англиие боомоодожо эхилээ гээд мэдэнэбди.

1941 ондо Германиин СССР-тэ добролжо ороходонь, дайнай хэлбэри тад ондоо болсо. Юуб гэхэдэ, хоёр ондоо үзэхэй, хоёр ондоо үзэл суртал барилдадаг хүсэнүүд урда урдаһаа хүлээжэ, ямар хайрагүй тэмсэл захалаа.

Тиихэдэ фашис Германиин зүгөөр СССР-эй арадуудые хюдаха, үлөөшэгүлыень богоолнууд болгохо зорилго тавигдаһан юм. Харин нүгөө талань фашис булимтарагшадай гар доро ороод байһан арадуудые сүлөөлхэ нангин зорилго урдаа табиһан байха юм.

Испон, Турци, Румыни, Италиг, Болгари, Венгри Югославиг болон Петэнэй правительствоһон Франци фашис Германиин союзникууд болоһон гү, али «болгогдоһон» байгаа гээд баһал мэдээжэ. Иигэжэ унэн дээрээ бүхы Европын экономическа болон сэрэгэй хүсэ шадал дуулаһаамнай табигдаа гээд хэлэмээр.

Тиигэжэ бүхы дэлхэйдэ, иланга маягай агууехэ орондо тон ехэ бэрхэшээлтэй, гунниг гашуудал, үхэл һандарал ажаһан дайн ейл бүхэниие гал дүлөөнө дайраа бэлэй. Тэрэ дүлэн сон хэдэн эрхим хүүүд налааб даа? Хэдэн үхибүүд үншэрөө, зоббоо? Хэдэн һамтад, эжыншэ үбгэеэ, хүбүүгээ алдаад, гунниг, гушуудалаа даража, фронтдо һуһалхын тулада эсэхэ, суса-ые мэдэнгүй, хооһо нойтоор ажаллааб? Иланга ямаа эхэнүүд хайратай һааб даа. Баруун фронтын дүлэн соо унаһан гү, али һураггүйгөөр үгы болоһон хүбүүгээ үдеэ-хүлеэнээр наһа бараһан эхэнүүд олзуй бү мартая. Даанай онсо хүндэ ашаанүүдтэ ара талын бүхы ажал бэе ороо даажа абаһан үбгэд, хүгшэд, эмэгтэйнүүд, арба наяа гараһан хүүгэд олзуй бү мартая.

Ута ужагай дүрбэн жэл соо бүхы араднай нэгэ хүндэл эбтэйгээр, бажуудаад байһан нюдаргадал батаар, дайсаг-ай урда нүгэдэнгүй, зол жаргалаа, эрэ сүлөөгөө аршалан хамгаалаа, Баруун Европые аймшагтай дайсанһаа сүлөөлөө, бүхы дэлхэйе «хүрин» аюулһаа хамгалаа, аварраа. Тиигэжэ 1945 оной майн 9 ерээ. Агуу Илалта!

Энэдэ нэгэ гол шухала асуудал бии гэжэ һанахаар. Юуб гэхэдэ, тэрэ дайн ямаай дурасхаалда, Агуу Илалтада биилгэ хандаса, тэрээндэ хүрэмэ байха гэжэ бшуу. Һаянай ганса баруун ороондо хэлэлдэ бэшэ, харин Россин болоод урданай СССР-эй бусад республикнүүдта Агуу Илалтын удха шанартые доошолуулха, эпээндэ ондоогоор гаргаха, совет арадай аша гаһьяае тоолгүй, Агуу Илалта шуһа мянгаараа тооцолсоһон совет сэрэгшэдые фашистнууд жэмэхэ һэдэлгэнүүд хэгдэнэ.

Тиимэһээ эдэ бүгэдэдэ шүүмжэлхы хандажа, шанга харюу үгэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, ямар нэгэ нангин, дурдагдашагүй юумэнэ үгы мэтээр гаргалдадаг болоһон зон бии бшуу. Энэ ню муу. Тиимэһээ хуулита ёһоор нимэ ашаалнуудые сараха, гэмтэй зониень ялгахэ, гам хайрагүй байха хэрэгтэй гэж һанагдана.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойн тэмдэглэлгэ болотор һара үлүүтэй саг үлэ-ба. Тиимэһээ энэ гашууншье, сэлмэг ойн уһанаа дуһал мэтэ амтатай һайн-ыгтэ бэлдэлгэ хадаа мүнөө бүгэдэ

2

зоной, бултанай хэрэг мүн болоно. Нэн түрүүн «илалта» гэһэн комплексно программа соо хараалагдаһан бүхы ябуулганнуудые саг соонь заабод бэелүүлхэ хэрэгтэй ааб даа.

Тиихэдээ нэн түрүүн дайнда хабаадагшадые, ара талада хүдэлэгшэдые хүндэлэн ёнолхо, туһалха, халуун анхаралаар хүреэлхэ гээшэ онсо шухала. Энэ талаар юумэн яһала хэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, республикын медицинскэ страхованиин жаса 1994 оной турша соо болоод, 1995 оной хоёр һара соо дүн хамтадаа 414 миллион түхэриг Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудай госпитальдо эдеэ хоол хүдалдан абалгада, эм домдо гаргашалгада гэжэ үгтэһэн байха юм.

Гадна Россин Федерациин Пенсионно жасын Буряад Республикадахи отделеки дайнда хаоаадагшадта һониг болон сэтгүүлнүүдые захилгада, туһаламжа үзүүлгэдэ, үнэтэй бэлэгүүдые абалгада гаргашалхыень 800 миллион түхэриг үгөөд байна. Эдэ болоод бусад үгтэһэн мүнгэн зөөри зүбөөр, ашаг үрэ ехэтэйгээр, ветерануудта сэхэ хабаатайгаар, туһатайгаар хэрэглэхэ зорилго мүнөө табигдана гээшэ. Саашадаа бюджедһээ гадуур бусадшье жасанууд, банкнууд, олзын хэрэг эрхилэгшэд болоод бусад предприятинууд, эмхинүүд энэ хэрэгтэ хубита нэмэриие оруулха, буян ехэтэй хэрэг үйлэдэхэ, ветерануудта туһалха аабза гэжэ найдахаар.

Үшөө нэгэ тон шухала асуудал бии. Юуб гэхэдэ, эдэ 50 жэл соо ветеранууд үндэр наһатайнууд болоо, бэе махабадынь муудаа. Тиимэһээ тэдэнэрые аргалха, эмшэлхэ, амаруулха, бэе махабадыень һайжаруулха талаар залан шууд, саг үргэлжын, ашаг үрэ ехэтэй хүдэлмэри ябуулгадаха зэргэтэй гээшэ. Тиигэжэ 1994 оной IV кварталай эхинһээ захалаад, мүнөө болотор курортнуудта, санаториуудта, профилакториуудта 1300 гаран дайнай ветеранууд амараа, эмшэлүүлээ, бэе махабадаа һайжаруулаа.

Дайнда унаһан, һураггүйгөөр үгы болоһон, госпитальнуудта наһа бараһан зоной дурасхаал мүнхэлхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулгадахаар хараалагдана. Жэшээлхэдэ, дурасхаалай дэбтэр гаргаха талаар хүдэлмэри түгэсхэлдөө хүрэбэ. Саашадаа энэ ажал орхижорхингүй, мүнөө анхарагдангүй үлэһэн зоной нэрэнүүдые тодоруулха, тиигэжэ нэмэри болгон, үшөө ном гаргаха хэрэгтэй гээд һанагдана. Тиимэһээ Бато Семёнович Семёновой ударидалга доро ажаллаһан бүлэг зоңдо һайн һайханиие хүргөөд, саашадаа энэ хүндэтэй уялгаяа дүүргэхэ бэшэ ха гү гэжэ найдагдана.

Манай тосхон, һууринуудта, хото, посёлогуудта сэрэгшэдэй дурасхаалда зориулагдаһан, мүнхэлһэн хүшөөнүүд олон. Зүгөөр хубилган шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ анхарал багаар хандуулагдадаг болжо, тус хүшөөнүүд хуушараа, һандарха, һалаха туйлдаа хүрөө. Тиимэһээ майн 9 болотор, эдээниие заһабарилха, шэрдэхэ, һэргээхэ шухала гээд һанагдана.

Энэ хэрэгтэ тон ехэ мүнгэн хэрэгтэй. Республикын аймагуудта болоод Улаан-Удэдэ хамта дээрээ 284 хүшөө заһабарилагдаха зэргэтэй. Тиигэжэ тооложо тэдэруулаһанай ёһоор 824 миллион түхэриг хэрэгтэй болохо байна. Гадна Захаминай, Ивалгын, Прибайкалиин, Селэнгын, Зэдын аймагуудта шэнэ хүшөөнүүдые бодхоохо шухала. Хамта дээрээ 450 миллион түхэриг хэрэгтэй.

Улаан-Удэ хотодо дайнай ветерануудта зориулагдаһан мемориал баригдаха гээд хэзээ заяанда түсэблэгдэһэн аад, энэ нангин хэрэгтэ хабаатай асуудалнууд мүнөө болотороо шиидхэгдээгүй һэн.

Саашань онсолходо, Агуу Илалтада зориулагдаһан сёлой болон спортинва хэмжээ ябуулганнуудые эмхидхэлгэдэ гаргашалагдаха мүнгэн зөөриин хаанаһаа, ямагаад һомологдохонь мүнөө болотороо эли бэшэ байна бшуу.

Тиимэһээ Агуу Илалтын һайндэртэ бэлдэлгэ айхабтар шухала болоо байна гэжэ үшөө дахин һануулаа. Тиихэдээ, нэн түрүүн ветерануудтаа анхарал хандуулая, үсөөржэл байһан эдэнэрые халуун анхаралаар саг үргэлжэ хүреэлэлгын эхин найдамтайгаар табия.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ДОЛООН ХОНОГ

Мартын 8-да — Улаахорондын эхэнэрнүүдэй үдэр бүхы зон амарна. Тус һайндэрэй урда тээ Буряад Республикын Правительствын Президиумэй заседани болохо. Арюун һайхан хабарай һайндэртэй нягта холбоотой асуудалнууд тэрээн дээрэ табигдаха. Соёл культура болон искусствада гүрэнэй талаһаа туһаламжа хүргэхэ, үхибүүдые элүүржүүлгын, тэдэнэртэ медицинскэ туһаламжа хүргэлгын асуудалнуудые шиидхэхэ, социальна хамгаалалтада мүнөө үеын мэдээсэлэй түрүү арганнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ, онһожоруулгые хүгжөөхэ хэмжээнүүдые абаха тухай зүбшэн хэлсэхэ.

Гарагай нэгэндэ социальна хамгаалгын албанай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн үнгэргэгдэжэ, 1994 ондо хэгдэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд гаргагдаа, шэнэ жэлэй хараа түсэбүүд табигдаа.

Гарагай гурбанда Улаахорондын эхэнэрнүүдэй үдэртэ зорюулагдаһан баяр ёнололой суглаан болохо.

Энэл удэртөө Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов Буряад телевидениин неэр сэхэ дамжуулгада үгэ хэлэхэ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. А. Спасов «Забайкальский зверовод» гэжэ акционернэ бүлгэмэй ажал хэрэгые комплексноор шалгалтын дүнгүүд тушаа зүблөө үнгэргэхэ. Кабанскын аймагай шубуу үсхэбэрилдэг ажахынуудта үгтэһэн урьһаламжа һунаалгын асуудалнууд тушаа түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо тогтохо байна.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. Н. Жильцов конкурсно комиссиин заседани үнгэргэжэ, экономикын һалбаринуудта хүдэлмэриин шэнэ һууринуудые байгуулха талаар проектнүүдые хаража үзэхэ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын III орлогшо Л. Ч. Нимаева 1995 ондо үхибүүд болон хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлые элүүржүүлхэ ба тэдэнэй зунай амаралтые эмхидхэхэ талаар эмхидхэлэй комитедэй заседани үнгэргэхэ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. П. Табалаев Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудые хангалгын асуудалнуудые, республика дотор пассажирнуудые зөөлгын байдалые, 1995 ондо гэр байрануудые ашаглалгада оруулгын программын хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байһые шалгаха.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Н. А. Астапенко «Бурятвнешторг», «Бурятнефтепродукты», «Бурятспирт» гэһэн предприятинуудта хуули дүримүүдэй ямараар сахигдаг байһаниие шалгаха, типографинуудай ажалда анхарха.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

ХҮБҮҮДЭЭ ДАЙНАЙ ГАЗАРҺАА БУСААХА

ЧЕЧЕН РЕСПУБЛИКАҺАА БУСАҺАН МАНАЙ ДЕЛЕГАЦИИН ГЭШҮҮД ХӨӨРЭНЭ

Февраль һарын тэнгээр Буряад Республикын делегаци Чечен Республика ошожо, манайда бүридхэгдэһэн 324-дэхи полкын сэрэгшэдтэй уулзажа, эндэһээ эльгээгдэһэн дулаан хубсаһа хунар, эдеэ хоолой, тамхинай зүйлнүүдые барюулаад, бусажа ерээ гэжэ дуулгагдаа һэн. Энэ делегациин бүридэлдэ Арадай Хуралай депутадууд Г. А. Дождикова, Л. С. Шилов, Президентын сэрэгэй асуудалаар зүбшэлэгшэ А. И. Коршунов, сэрэгшэдэй эхэнүүдэй комитедэй түлөөлэгшэд ороһон байгаа.

Тиихэдэ делегацитай хамта ябалсаһан «Ариг Ус» телерадиокомпаниин оператор Марина Никитина тэндэ болоһон уулзалганууд тухай хоморой шухаг видеофильм буулгажа, тэрэнь энэ компаниин каналаар дамжуулагдажа эхилээ. М Никитинагай буулгаһан материалнууд республикын телевиденин 2-дохи каналаар дамжуулагдахаар хараалагдана.

Һаяхан Арадай Хуралай Бага танхим соо тэдэнэр сэрэгшэдэй эхэ, эсэгэнэртэй, түрэлхидтэй уулзажа тоособо. Уулзалгын эхиндэ делегациин гэшүүд Чечняһаа түрэлхидтөө эльгээһэн сэрэгшэдэй бэшэгүүдые хубаагаад, ошожо хараһан тухайгаа, 324-дэхи полкын сэрэгшэдтэй болоһон уулзалганууд тушаа дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

Г. А. Дождикова:— Манай делегациин ерэхэ болзорые мэдэһэн энэ полкын түлөөлэгшэд бидэниие Моздок дээрэ хүлеэжэ байгаа. Самолёдоор абаашаһан бүхы ашаагаа—тэрэнь 16 тонно—буулгажа, тэрэнээ машинануудта ашаад, үглөөдэрынь лэ бултадаа нэгэ колонно боложо, хажуудаа харуул, һахюултайгаар Грозный хото мордобобди. Энэ хотодо дүтэлхэдөө, дайн байлдаанай һүрөөтэ шэрүүн амисхал абаһаар лэ мэдэрбэбди. Хардын хажуугаар хаягдаһан оньһон техникэ, һандарһан гэр байранууд... Грозный хотоһоо юушье үлөөгүй гэхэдэ болохо. Энэ хото хүрөөд БТР-нүүдтэ һуужа, манай сэрэгшэдэй эзэлөөд байһан түрүү зэргэдэ гараа һэмди. Снайпернуудай үргэлжэ «агнуури» хэжэ байһан ушарһаа, ехэ болгоомжотой ябаха баатай болоо һэмди. Полкын эзэлһэн газарта хүрэжэ, командирнуудтайнь танилсаабди, хүбүүдтэйгээ уулзабабди. Полкын бүхы командирнууд Ураалай сэрэгэй округтой түлөөлэгшэд, олонхинь афган дайн гараһан, залуушье һаа, дүй дүршэлтэй хүнүүд. Сэрэгшэдэ гээхэгүйн тула горитой оролдолго гаргана.

Буряад ороноо энэ дайнда хабаадажа байһан сэрэгшэдтэ сутлуулһан бэлэгүүдээ барюулаабди, сэдьхэлээ дэлгэжэ хөөрэлдөөбди. Хүбүүднай хооһо нойтоор, үлдэжэ дааража байна гэжэ хэлэхын аргагүй. Булта эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар гүйсэд хангагданхай. Гэбэшье гэртээ ямар байһанаа тэндэ ямар болооб гэжэ ойлгохоор ааб даа. Үдэр бүри шахуу дайн байлдаануудта хабаадажа, үхэлэй аюултай ушаржа байхада, хүнэй сэдьхэл һанаан хубилдаг юм ааб даа. Дайнай нэгэ үдэрые амгалан байдалай хэдэн жэлтэй сасуулмаар лэ. Хүбүүднай ухаатай, бүдүүн болоһон мэтэ.

Түрэлхидэйнь эльгээһэн посылка, бэшэгүүдые барюулаабди. Өөһэдтэнь бэшэг бэшүүлжэ асарбабди. Чечняда алба хэжэ байһан сэрэгшэдэй эхэнүүд олоороо тиишэ ошоно. Хэдэн эхэ һураггүй үгы болошоо. Ушар иимэһээ наашаа бү ерэгты гэжэ хүбүүднай захина.

А. И. Коршунов:— Февралиин 3—4-нэй үдэрнүүдтэ 324-дэхи полкын нэгэ батальон Грозный хотын урда хубидахи харгы хаажа, түрүүшын байлдаанда ороһон байгаа. Эндэ, мүн бусадшье операциинуудта яһала һайнаар бэеэ харуулжа, эрхим полкнуудай нэгэн гэжэ тоологдоно. Полкын 300-гаад, тэрэ тоодо Буряадай 160-аад хүбүүд эрэлхэг зориг харуулһанайнгаа түлөө Россин орден, медальнуудта хүртэхөөр зуршалагдаа. Байлдаанай үедэ алуулһан 29 хүнэй хоёрынь манай хүбүүд. Түнхэнэй аймагһаа албанда татагдаһан Ангамаев снайперай һомонһоо, харин Загарайн Плахтиенкын танк шатаагдажа, тэдэнэр наһа барахан байна. Полкын 12 хүн һураггүй үгы болоо гэжэ тоологдоно, гэбэшье бодхоолтаха ушарнуудай түрүүшэн үедэ олон байһан тула тэдэ мүнөө гэртээшье байжа магадгүй. Хүнэй үгы болоһон ушар бүхэниие элирүүлхэ талаар тусхай албанай түлөөлэгшэд нарин мүрдэлгэ хэнэ.

Сэрэгшэдэймнай дайшалхы шадабари эрид дээшэлээ. Түрүүшын үеынхидэ орходоо, тэдэнэр мүнөө бэеэ хамгаалха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг болоо, командирнуудыньшье энэ талаар шанга эрилтэ табина. Шэнэ позици эзэлхэдээ, үлдэжэ, дааража байбашье, нэн түрүүн окопуудаа гүнзэгыгөөр малтахые оролдоно.

Уулзалгын түгэсхэлдэ суглараг шад М. Никитинагай Чечняда буулгаһан видеофильм хараба, олон тоото асуудалнуудтаа харюунуудые абаа. Эндэ суглараһан эхэ, эсэгэнэрэй һанал нэгэ— хүбүүдээ дайнай газарһаа дары бусааха.

Д. ГАРМАЕВ,
манай корр.

НҮҮРҺЭШЭДЭЙ АСУУДАЛНУУД ХЭЛСЭГДЭЭ

Субботын үдэр, мартын 4-дэ, Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов Россин Федерациин Түлишэ болон элшэ хүсэнэй министерствын делегациие (министрэй нэгэдэхи орлогшо А. Е. Евтушенко түрүүтэй) уугтан абаа. Шулуун нүүрһэнэй промышленностьда мүнөө тохёолдоод байһан хүшэр хүндэ байдалые хайшан гэжэ һайжаруулха тухай асуудалнууд уулзалгын үедэ зүбшэн хэлсэгдээ.

А. Е. Евтушенкэтэй хамта тус уулзалгада «Росугольь» түрэнэй предприятиин генеральна директорэй орлогшо Е. Т. Кроль, акционернэ «Востсибуголь» бүлгэмэй генеральна директор И. М. Щадов болон бусад хабаадаа.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. П. Табалаев, Буряад Республикын промышленностиин, элшэ хүсэн болон транспортын министр В. В. Переляев. «Бурятэнерго» гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральна директор Г. О. Борисов, тэрэнэй орлогшо В. М. Секретин, Холбоолжоной шулуун нүүрһэнэй уурхайн директор В. Ф. Калашников, Гадуута нуурай ГРЭС-эй директор Е. И. Карпенко гэгшэд уулзалгада хабаадалсаһан байна.

Республикын дэбисхэр дээрэ түлишэ-элшэ хүсэнэй комплексын шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хамта хабаадажа, нягтаар харилсан ажаллаха тухай хоёр тала хэлсээ баталаа гэжэ А. Е. Евтушенко тэмдэглээ. «Востсибуголь» бүлгэмэй директорнүүдэй хорооной бүридэлдэ (9 хүнһөө бүридэдэг байһан) Буряад Республикаһаа хоёр түлөөлэгшые оруулха гэһэн шиидхэбэри абтаа. Энэ дэлоон хоногой эхин багта Эрхүү хотодо тус хүдэлмэриин органой зүблөө үнгэргэхэ болобо. Түлишэ болон элшэ хүсэнэй министрэй нэгэдэхи орлогшо мүн лэ энэ хорооной гэшүүн болоно гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Шулуун нүүрһэнэй һалбарида шэнэ харилсаанай арганнууд үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болжо байнхай. Иигэжэ А. Е. Евтушенко Буряад Республикада ерэжэ, шулуун нүүрһэнэй предприятинуудтай дутэ танилсаха түсэбтэй. «Востсибуголь» бүлгэмэй, директорнүүдэй зүблөөнэй болохоһоо үрид Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайдахи хэрэг байдалтай дутэ танилсахаяа тиишэ сшохоёо байнабди гэжэ министрэй орлогшо тэмдэглээ.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Галина Ивановна Никитина республика дотороо суурхаһаар үнинэй. Номгон, даруу зантай Галина Ивановна һүүлэй жэлнүүдтэ онсо шалгарна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажахын мэдээжэ һаалишан Г. И. Никитина.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Түл абалга—харюусалгатай хаһа

ОЛОШОРБО

Ехэ удаан үргэлжэлһэн арсалдаанай ба хэлсээнүүдэй һүүлдэ Могсохоной хүдөө ажахын предприяти хизаарлагдаһан харюусалгатай олон тоото нүхэсэлнүүд, бэеэ, даанхай таряашадай ажахынууд боложо һалаа гэжэ газетымнай уншагшад мартаагүй байгаа ёнотой. Энээн тухай мэдээсээ, дуулгаа һэмди.

Жэшээлхэдэ, Баясхалан Жамьяновай түрүүлэгшээр һунгагдаһан «Могсохон» гэжэ ТОО-до хүдөө ажахын предприятиин һалан һандаржа, зөөриеэ хубаахадань, хоёр мянга гаран хонитой эхэ хонидой табан отара хүртэһэн байна. Энэ нүхэсэл зуһагуудай, хусануудай отарануудтай, эбэртэ бодо залуу малай хоёр гүүртэтэй. Мүн баһа адуутай юм. ТОО-гой мэдэлдэ сабшалангай участок, таряалан, тракторһаа эхилээд, хүдөө ажахын бусад олон техникэ даалгэгданхай юм бээ.

Энэ нүхэсэлдэ адууһа малай үбэлжэлгэ яһала бараг үнгэржэ байна, юундэб гэхэдэ, яһала һайн бэлэдхэлтэйгээр тэрэниие уттаа бшуу. Эхэ хонидойнь отарануудта хонид түлэг хурьгалжа эхилэнхэй.

Хүртэй хүрэтэр ошоһон харгыгаар Могсохонһоо зүүлхэдэ, харгын хойто талада холо бэшэхэнэ залуу хонинсоч Түмэн Цыденовэй эхэ хонидой отарын үбэлжөөн оршодог. Тэрэ түрэлхидтэеэ хамта 410 эхэ хонидой отарын хойноһоо харуулһалдаг. Хонидынь тобир тарганууд. Зундаа, намартаа хонидоо һайнаар бэлшээжэ, таргалуулаа хэбэртэй даа. Тиимэһээ үбэлжэлгэ яһала урагшатай үнгэржэ, хонидтоо хусануудые табижа, үрэжүүлгэ эмхидхэлэн байба. Февралиин эхеэр хонидынь түрэжэ эхилбэ.

Хонидойнь байра шэнэбтэр. Зургаан жэлэй саада тээ, байдалай яһала барагдаа, юумэнэй үнэ сэнгэй үшөө хямда байхада, ашаглалгада тушаагдаһан. Ханануудынь досоо, газаа талаһаа шабагданхай, дулаалагданхай, хана зубшуулан сакманууд, байрын тэг дундуурнь амяарлагдаһан клеткэнүүд түхеэрэгдэнхэй. Тэрээнэй саагуур түрэһэн хонид хурьгаданхай хамта харуулһалагдана.

Үбһэнэйнь хорёо соо үбһэ тэжээл багашаг байба. Тиимэһээ хонидоо юугээр эдеэлүүлдэг юм гэһэн асуудалда Түмэн хонишон иигэжэ харюусаба:

— Үбһэ һолоомон хоёрые асаржа үгэдэг. Дуулаха болоходонь дуулгагдабди. Манай нүхэсэлэй мэдэлдэ ороһон Д. Ш. Батомункуевай даадаг луговодуудай бэлдэһэн үбһэнһөө асардаг. Гадна нэгэ хониндо 300 грамм шахуу обёос үдэр бүри эдюулнэбли. Дулаан, һалхи шуурагуй намдуу үдэрнүүдтэ хонидоо адуулнабди.

«Тураасгайн-Адаг» гэжэ газарта Цырендоржо Сандитович Очировай гэр бүлын бригада үбэлжэжэ байна. Тэрэ үнинэй, ехэ дүршэлгэй болоһон хонишон. Могсохоной үшөө совхоз зандаа байха үедэ бригадаараа зуун эхэ хонин бүриһөө зуу гаран хурьга абажа түлжүүлдэг байһан юм.

Урда жэлнүүдэйхидэл мэтэ тэрэнэй гэр бүлын бригада түл абалгын хаһые һайн бэлэдхэлтэйгээр уттаба. Хонидэйнь ба хурьгадайнь байранууд дулаалагданхай, тиимэһээ тэрээн соонь дулаан, амяарлагдаһан клеткэнүүд соонь эхэ хонид хурьтадтаяа хамта харуулһалагдана, сакманууд соонь томо боложо байһан хурьгад олон.

— Хонид хурьгалжа эхилһээр яһала удаан боложо байна, — гэжэ Цырендоржо хэлэбэ. Томо болоһон хурьтад һайхан үбһэ, гурил тэжээл эдижэ эхилэнхэй. Февралиин арбаадаар хонидная булта түрэхэ ёнотой...

Дүй дүршэлөөр баян болоһон энэ хонишоной бригада түл абалгаяа урданайхидаал мэтэ амжалтатайгаар түгэсхэхэ байха гэжэ найданабди. Иигэжэ хэлэхэ үндэһэ баримта бии. Юундэб гэхэдэ, энэ бригада харюусалгатай хаһаяа һайн бэлэдхэлтэйгээр, хорёогоор дүүрэн шахуу үбһэтэйгөөр уттаа бшуу. Шухалань гэхэдэ, ажалдаа үндэр дүнгүүдые туйлаха хүсэл эрмэлзэлтэйнүүд.

«Могсохон» гэжэ шэнэ ТОО-гой эхэ хонидой бусадшье отарануудта хонид түлэг хурьгалжа эхилбэ...

Ш. ГОМБОЕВ.

Командалагша урина

Энэ долоон хоногой туршэ соо манай Буряад Республикада хэзээдэшье үзэгдөөгүй хэмжээ ябуулга гэхэ гүйлгэ үйлэ хэрэг—Забайкальскэй округой үндэрлэгэ үнгэргэдэхэнь. Эдэ ябуулгууд мартын 13-наа 16 хүртэ эмхидхэгдэжэ, округой байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярта зорюулагдана. Забайкалиин сэрэгэй округой сэрэгшэдэй командалагша генерал-полковник И. С. Третьяков пресс-конференциин 14-дэ үнгэргэжэ, журналистнуудай асуудалнуудта харюунуудые үгэхэ. Тиимэ нэрэ зэргэтэй сэрэгшэдэй асуудалнуудтань харюусахаяа. Мүн тэрэ Буряадай телевиденин сэхэ дамжуулгада гараха, Буряадай радиогоор үгэ хэлэхэ, вузуудай ректорнүүдтэй, багшанартай, тус һуралсалай эмхинүүдэй сэрэгэй кафедрануудай начальниг уулзаха. Техникумүүд болон колледжнүүдтэ эрэлхэг зоригой хэшээлнүүд үнгэргэдэхэ.

Эдэ хэмжээ ябуулганнуудай үнгэргэгдэхэ болзорто хубилалтануудай оруулагдабал, урид мэдээсэхэбли.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. Ф. Акинфиев: «Үндэр харюусалгатайгаар, бата харилсаатайгаар». Д-Н. Хобраков: «Урма зоригынь мохоогүй» — зураглал. Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо. Д. Мункуев: «Бүхы юумэеэ Илалтада, бүхы юумэеэ фронтдо»

3-дахи нюурта. Багшын булан. Б. Бирбаев: «Ажалай хэшээл тухай». Буддын суртал. Хэниинь хэн гээшэб?

4-дэхи нюурта. Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо. Д. Жугдурова: «Мүнхэ дурасхаалай тэмдэгүүд». «Сэдьхэлээ сэнгүүлхэдэ яаха юм?» —фоторенортаж.

ШАНАЛАЛ ГАШУУДАЛАА МЭДҮҮЛНЭ

Чечен Республикада боложо байһан байлдаануудта рядовой сэрэгшэд Кононов Сергей Васильевичай, Игумнов Александр Николаевичай наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство түрэлхидтэнь, дүтынь хүнүүдтэ гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ҮНДЭР ХАРЮУСАЛГАТАЙГААР, БАТА ХАРИЛСААТАЙГААР

Урда жэлнүүдтӭшье, мүн энэшье жэлэй январь һарада заншалта болошоһон гуримаараа манай аймагай предприятинуудай, колхозуудай, бусад ӭмхинүүдэй коллективүүд эрхилжэ ябаһан ажал хэрэгээ хаража үзэһэн, сэгнэлтэ үгэһэн байна Тиигэжэ хүдэлмэридөө бии байһан һайн таланууды-ень онсолон тэмдэглэдэг, мүн дутуу дунданууда, шинжэгдӭэгүй асуудалнуудаа хайшан гӭэд шинжэхэ талаар тодорхой хэмжээ ябуулганууды-дые хараалдаг байнабди.

Мүнөөнэй хүшэр хүндэ байдалые хайшан гӭэд һалан һандаргангүйгөөр дабажа гарахаб, энэ сагта хайшан гӭэд ажамидархаб гэһэн һачаг бодолдо бата бэхишье байдалтай олохон коллективүүд абтанхай гӭэшэ.

Акционернэ нэгэдэлэй Тарбагатайн транспортна предприятиин хүдэлмэрилэгшэд мүнөөнэй дэлгүүрэй тэргүүригүй оршон байдалда хэмгүй хүшэр, түбэгтэй хүндэ зорилгонуудые үнэрэһэн жэлэй туршада бэелүүлхэ гэжэ яһала оролдоо гӭэшэ. Һүүлэй үедэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүд маниие юу хӭэндэ һургажа байна. «Зэрлиг» дэлгүүрэй оршон байдалда эндэ-тэндэһээ туһаламжа үгтэшэнэ аа гү гэжэ һанаа амархан, миин хараад, һуунагүйбди. Ажамидархын тула арга хургаяа олохо, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр хүдэлхэ ёһотой гэжэ манай коллектив һайн ойлгонхэй юм.

Үнгэрһэн жэлэй дүн юу харуулааб гэхэдэ, манай олохон жолоошод бүхэли жэлсоо үсэд шангаар хүдэлжэ гараа. Ажал хӭэн хүнүүд салин хүлһӭэшье саг соогоо абаа. 1994 оной хугасаа соо бидэ бүхыдөө транспортычнгаа хүсөөр 435 миллион 140 мянган түхэригэй ажал хӭэн байнабди. Энэмнай экономикынь талаар ябаа урагшатай жэл болоо. Тусхайлбал, предприятиимай үнгэрһэн жэлдэ хоеһон хүжэлжэ гараагүй, харин 20 миллион түхэригэй сэбэр олзо оршо оруулаа юм. Энэ олоһон олзынгоо зарим хүбиниень үйлэдэрниингөө бааза хүгжөолгэдэ, коллективэйнгээ социальна талыень хангалгада гаргашалха ёһотойбди.

«Зэрлиг» дэлгүүрэй хойшолонһоо ямар һургаал абаба гӭэшэбибди гэхэдэ, миин, хөөр гараа хабсаргад, һууха саг һалаа гэжэ ойлгообди. Ажал, мүнгэ олохын тула захилшадые олоор бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ һайн ойлгожо абанхайбди. Хэрэгээ һайн мэдэхэ, шадамар ябуулгатай, хамта харилсаха партнёрнуудайнгаа захилыень саг соонь, һайн шанартайгаар бэелүүлхын түлөө оролдохо ёһотой болонобди. Энэ ёһо гуримаа тон нарингаар сахяад байгаа һаамнай, захилшаднай удаан саг соо суг хамгадаа хүдэлхэ байна ха юм. Иимэ ашаг үрэтэй харилсаагаар хүдэлхэдэмнай, коллективэй гӭшүүд ходоо ажалгай байха, салин хүлһӭээ абаха, предприятимнай бүтэн бүрин үлэхэ байна бшуу.

Эдэ бүгэдые зүбөөр ойлгожо абаһан манай коллективэй жолоошод ганса аймаг дотороо бэшэ, мүн республикынгаа олохон аймагуудаар хамта хүдэлхэ партнёрнуудые бэдэржэ олоно гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэнэр Ярууныи болон Мухар-Шэбэрэй аймагуудай харгы-барилгын предприятинуудтай харилсаа холбоо байгуулха арга бэломжонуудые олонхой. Тэрӭэнһээ гадна манай предприятиин жолоошод мүнөө Ивалгын аймагта, Үдын голой эрьенуудые бүхэлхэ талаар шорой шохой, Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайһаа шулуун нүүрһэ, олохон ажахынуудта тэжӭэл шэрэжэ байна. Тиихэдээ бидэ мүнгэ түлэжэ шадаха предприятинуудтай хэлсӭэн баталые холо оролдогшэбди. Эндэһээ салин түлбэрээ саг соонь түлӭэгэ тӭэшэбди. Тэрӭэнһээ гадна транспортна предприятимнай үрнеэ ба налогоо баһал саг соонь түлэдэг байха юм. Бидэ бүхы хүдэлмэрилэгшэдтөө һүүлшын һарын салингыень, хүсэд түлэжэ, үриһөө гаранхайбди.

Автомашичын жолоошод өөрынгөө үйлэдэрниин болон зоһабарилгын базаһаа холо ошоод ажаллахадаа, эллэб янзыч бэрхэшӭэлнүүдтэй ушаржа, бүхы хүдэлмэрээ ондоо болгон хубилгахаяа оролдодог байна. Жэшээ болгон хэлэбэл, Улаан-Удэһөө Ярууныи харгы барилгашадта битум шэрэжэ абаашахын тула ашаанайнгаа томо машинануудаа ондоо болгон хубилгажа, тэдӭэндӭэ тусхай амһартануудые тодхожо ашаглаа. Жолоошодой бригадануул гэрһээ холо удаан саг соо хүдэлхэ баатай болоно бшуу. Ярууныи аймагай ашаанай томо найма-арбан машинануудай жолоошод хахад һараар ээлжэлэн ажаллаһан байха юм.

Жолоошод Николай Николаевич Асеев, Виктор Климович Гордеев, Александр Платонович Фомин, Яков Ульянович Чебунин, Владимир Максимович Вяткин, Андрэй Лазаревич Чебунин, Георгий Артёмович Вишняков, Андрэй Семенович Чистяков, Сергей Михайлович Четвериков гэгшэд үндэр мэргэжэлтэ шадабарла ба һайн журамтай байһанаа хэрэг дээрээ харуулжа шадаа.

Коллективэй үйлэдбэриин суглааануул, зүблөөнүүд дээрэ өөһэдынгөө суггаа хүдэлдэг нүхэдөө хүндэлхэ ёһотойбди гэжэ ходо хэлсэдэг гӭэшэбди. Иимэ эрилгэ табингүйгөөр дэлгүүрэй харилсаанай үедэ хүдэлхэ арга манда байхагүй. Хэрбээ хэлсэһэн хэрэгээ бүтээжэ шадангүй гэхэ гү, али хэхэеэ һанаагүй һаашни, агаа мэеэ булаалдадаг конкурентнүүдшни шамайе түрижэ гаргаха байна ха юм.

Тарбагатайн аймагта харгы барилга дээрэ шорой шэрэлгэдэ «ЗИЛ» тухэлэй ашаанай автомашинануудта жолоошод Георгий Григорьевич Павлов, Николай Алексеевич Худяев, Анатолий Николаевич Жарников, Степан Маркелович Степанов, Олег Романович Соколов гэгшэд хүдэлнэ.

Манай предприятиин техникэ шэнэ бэшэ юм. Хуушарһан автомашинануудаа ходоодоо бэлэн байлгахын тула нилээд ехэ оролдолго хэрэгтэй. Энэ хэрэгые эрхимӭэр эрхилдэг слесарь-зоһабарилагшад Алексей Чебунин, Виктор Ковалев, гагнууршан Федор Калашников гэгшэдые онсолон тэмдэглэхэ дурамни хүрэнэ. Эгӭэл эдэнэрэй хүсөөр мотоорнуудые зоһабарилха, аккумуляторнуудта заряд хэхэ, сахаригуудай резиниень няаха талаар ехэ ажал хэдэг байна. Ушар тиимэһээ эдэ хүбүүдэй аша оролдосоор манай олохон машинануул үдэр бүхэндэ рейснүүдтэ гарана гӭэшэ.

Ажалаа нимэ гуримтайгаар эрхилхэдээ, дэлгүүрэй оршон байдалда тэсэжэ гарахаһаа байха, зарим тэды гэхэ гү, али ехэшье бэшэ һаа, хорёод миллион түхэригэй сэбэр олзо оршотой гараба ха юмбибди. Манай предприятиин хүдэлмэришэд тиимэ ехэшье бэшэ салин хүлһэ абанэ. Зүгөөр тэрэнээ саг соогоо абадаг гӭэшэ. Нарадаа нэгэ хүмнай дунда зэргээр 224 мянган түхэригэй салин хүлһэ абадаг юм.

Энэ гараад байһан гахай жэлдэ жолоошоднай үшөөшье һайнаар, үндэр бүтээсӭтэй-рэр хүдэлхэ аргатай. Бэлэн юумэ хараад ябаһан зонние «зэрлиг» дэлгүүр бүхэлӭрынь «залгижархихадаашье» болохо. Харин олохон предприятинуудтал адли, бидэ энэ орёо хүшэр байдалда амяараа, бэеэ даагаад хүдэлжэ гүйсэд һураха ёһотойбди. «Ажаһуухала һанаал һаа, түргэн эрьелдэжэ һура» гэһэн шог хошоо үгэ бии ха юм. Эдэ үгэнүүд мүнөөнэй сагта сэхэ хабаатай бшуу.

Ф. АКИНФИЕВ,
акционернэ нэгэдэлэй Тарбагатайн транспортна предприятиин директор.

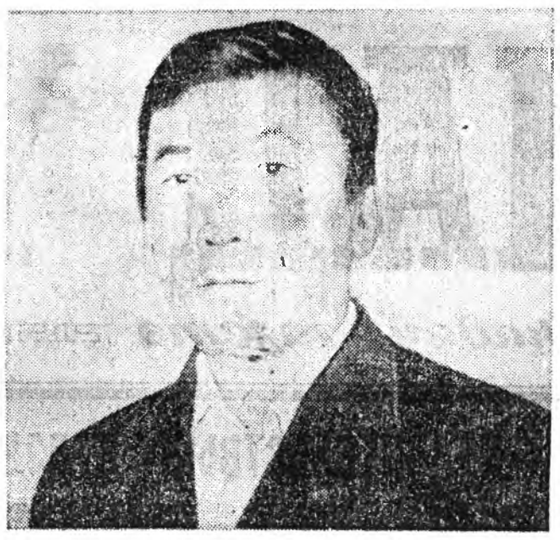

Зураглал

УРМА ЗОРИГЫНЬ МОХООГҮЙ

Харахан шарайтай, номгон даруу зантай, олон түмэн үгэгүй, ажалдаа шунгаан оробол, хэһэн хэрэгээ эрхим шанартайгаар бүтээдэг заншалтай хүн юм. «Хүнэй ёһото сэн — хэһэн хэрэгынь» гэжэ совет литературын үндэһэ һуури табигша Максим Горький тон хурса мэргэнээр хэлэһэн байдаг. Владимир Баторовичай нанаһан соогоо хэһэн, бүтээһэн ажал хэрэгынь тоолошогүй ехэ юм ааб даа. Хэдэн олон жэлнүүдтэ үргэн Хүнтэйн нюрууе хахалха, борнойлхо, таряа тариха, ургаса хатаха эрхэдэ хүртөө гӭэшэб? Хэрбээ тэрэнинэнь гектараар бүхыдэнь хэмжэхэ болоо гӭэшэ һаа, бүхы Буряад ороной газар дайдатай жэшэхээр байгаа ёһотой.

Дүршэлтэй механизатэрай үетэн нүхэдынь ажалайнгаа найдамтай нүхэрые тон ехээр хүндэлдэг, Володимнай ажалдаа тон нарнаар, харюусалгатайгаар хандадаг, тэрэ багтаа шог зугаа гаргаха дуратай, налгай сагаан сэдьхэлтэй, номгон даруу зантай хүн гэжэ тэдэнэрэй хэлэжэ байһыень би өөрөө оло дахин дуулаһан байнаб.

Зүгөөр хара-боро болотороо оролдожо, хэһэн хэрэгыень иигэжэ нүхэдэйнгөө дээгүүр сэгнэдэг байһандань сэдьхэлдээ баяртайшье, урмашан ябадагшье байжа магадгүй.

Үнэхөөрөөшье хан гэмэ хатуу газар хахалжа, борнойлжо сөөлэрүүлээд, ургамал тариижа, тэрэнээ хурдажа абадаг хүндэ хүшэрхэн юм ааб даа. Энэ ажал хэрэг гансал өөрынгөө бэе дээрэ үзэһэн хүн энээн тухай абаһаар лэ ойлгохо байха. Нуга сабшалангаар хоморшог Хилганын колхоз гансал Хүнтэйнгөө талада ургуулһан ургаса таряагаараа мал адууһаяа тэжээжэ ажамидардаг байна гӭэшэ. Тиимэ хадаа эндэ таряа ургуулдаг, тэрэнээ хуряадаг хүнүүд эгӭэл хүндэтэй, эгӭэл найдамтай зониинь бшуу.

Владимир Баторович мүнөө үеын онһоон техникэ үндэһэн голоорнь шудалһан, «гуталаараа голдонь ороһон» тэрэниие ямаршье хэрэгтэ ашаглажа шадаха мэргэжэлтэдэй нэгэн ааб даа.

«Ямаршье хүндэ ажал бүтээхэдээ, гансал хүсэ тамир гаргаха бэшэ, харин оньһо ошыень оложо, зоболонгүйдаг хүндэ хүшэрхэн юм ааб даа. Энэ ажал хэрэг гансал өөрынгөө бэе дээрэ үзэһэн хүн энээн тухай абаһаар лэ ойлгохо байха. Нуга сабшалангаар хоморшог Хилганын колхоз гансал Хүнтэйнгөө талада ургуулһан ургаса таряагаараа мал адууһаяа тэжээжэ ажамидардаг байна гӭэшэ. Тиимэ хадаа эндэ таряа ургуулдаг, тэрэнээ хуряадаг хүнүүд эгӭэл хүндэтэй, эгӭэл найдамтай зониинь бшуу.

Владимир Баторович мүнөө үеын онһоон техникэ үндэһэн голоорнь шудалһан, «гуталаараа голдонь ороһон» тэрэниие ямаршье хэрэгтэ ашаглажа шадаха мэргэжэлтэдэй нэгэн ааб даа.

«Ямаршье хүндэ ажал бүтээхэдээ, гансал хүсэ тамир гаргаха бэшэ, харин оньһо ошыень оложо, зоболонгүйгөөр, сагаа гӭэнгүйгөөр бүтээхэеэ оролдохо хэрэгтэй», гӭэд үнинэй механизатор сугтаа ажалладаг залуу нүхэлтөө ойлгуулдаг, тэдэнээ дахуулдаг заншалтай юм.

Хилгана нютагай эрхим механизатор В. Б. Раднаев үнэр баяч гэр бүлын эсэгэ болоно. Тэрэ Евлокия Эрдыниевна һамгантаяа суг хамгаа табан үри хүүгэдые үргэжэ, гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэнь хүргэжэ шадаа. Тэрэ һаяшаг һаһанайнгаа амаралтада гарабашье, үнгэрэгшэ намарай ургаса хуряалгын үедэ Салан хүбүүнтэеэ шэмэтэ тэжӭэл хуряадаг КСК-100 тухэлэй комбайн жолоодожо, колхозойнгоо һу һаалини фермэнүүдые сенаж болон силосӭэр хангалгада эдэбхитэйгӭэр хабаадалсаа юм.

Үнгэрһэн жэлдэ Хилганын колхоз эрхим механизатэрнуудайнгаа эршэтэй ажалай ба оролдосын ашаар алтан табан мянга гаран тонна сенаж болон силос дараа шадаһан байна. Нигэжэ колхозой һаамхай үнеэд хүйтэн үбэлэйшье, хагсуу хабараа шье үедэ шэмэтэ тэжӭэлэ хүсэд хүрэхөөр хангагданаа юм.

Ургаса хуряалгын һуу багаар үргэн Хүнтэйгөөр ялаа жа гарахадамни, Хилганы колхозой механизаторнуу таряа хуряалгаяа һаяа дүүргэнхэй, паар хахалаа яа түлэг дундаа эрхилэ байгаа һэн. Харин һүүлшэ бүрхэг, бороотойшог үе нүүдтэ эсэгэ хүбүүн ДТ-75 тухэлэй трактораа газар хахалжа, энэ жаа үндэр ургасын үндэһэ һуу бэлдэжэ байгаа бэлэй.

Холын хараа зорилгото онсо зоригтой, хүдэлмэрин бэрхэ хүнүүдтэ мүнөө ын энэ хүшэр хүндэ саг шье хүшэр, дабашагүй баан бэшэ байгаа ёһотой жэ һанагдана. Нигэжэ хүшэрөөр, ямаршье бэлэдэ гүйгөөр эхилэгдэһэн дэлгэ рэй харилсаа холбоон Б димир Баторович шэ ямаршье ажалһаа сухарл гүй, эрхилһэн хэрэгтэ шу мяхаараа дурлаһан хүнүүд хүсэ шадалыень дундаг лаагүй, мэргэжэл шадаб риниень бууруулаагүй, ур зоригыень мохоогоогүй бай даа.

Гэбэшье үргэн Хүнт ажалша бүхэриг хубүүдэй неөнэй хүшэр ажабайдал шанга һалхинда шэрбүүл гүй, нахиингүй, эхэ нютаг алтан шаргал таряанай у баян ургаса хуряажа, а мидаржа гарахын тула б найдамтай һуури табижа ханиинь гайхалгүй.

Д. Н. ХОБРАКОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Раднаев.

Авторай фото.

БОЛЮУЛХА ГҮ, АЛИ ҮГЫ ГҮ?

Россин Гүрэнэй Дүүмын депутадууд Чечнядa боложо байһан дайн тухай юун гэжэ һанана хаб? Эндэ үгтэһэн таблица хаража, бодоод үзыт даа, хүндэтэ уншагшад.

Фракцинууд, бүлэгүүд	депутадууд	Дай дүүргэхэ асуудалаар дуугаа үгэһэниинь: дүүргэхэ	дүүргэжэ болохо	Бүрэлдэ-һанууд	Бүрэлдэ-һан	Дуугаа үгэгшэдэй тоо процентээр
«Выбор России»	67	57	7	3	—	87,9
«Яблоко»	27	25	—	2	—	84,0
«Россин эхэнэрнүүд»	22	14	5	3	—	90,0
КП РФ	45	6	31	4	4	82,2
«Россин зам»	12	2	3	3	4	33,3
Фракцида ороогүйшүүл	31	4	6	9	12	32,0
Декабриин 12-ой холбоон	22	5	2	15	—	31,6
Региональна	62	12	8	27	15	30,0
ПРЕС	30	2	3	10	15	26,1
Аграрнигууд	54	2	5	5	42	14,0
Демократис парти	15	—	—	9	6	0
ЛДПР	60	—	—	—	60	0
Дүүмэ бүхыдоо	447	132	71	81	163	42,5

Иихэдээ Чечнядa боложо байһан дай дүүргэхэ гү, али дүүргэжэ болохо гӭэд тоологшод 203, илалта түйлатар дайлалдаха гэгшэд 244 болоно гӭэшэ..

Уншагша асуудал табин

ҮНГЭРҺЭН САГАА ХАРАХАДАА...

Тэдэнэй балшар наһан хүнгэхэнөөр үнгэрөөгүй. Гуталгүй үхибүүдшье хүрэтэрөө гэрэлтэ ерӭэдүй тээшэ, табан жэлнүүдэй түсэб дүүргэлсэхын түлөө бултал шармайгаа. Хэн летчик, матрос, хилын харуулшан болохые хүсөогүйб?

Үшөө һургуулида һуража ябахадаа, «Улаан Арми хамагһаа хүсэтэй...» гэжэ дуулалдажа ябаа. Ехэ болоходоо дӭэдэ шатынгаа мэргэжэлтэ хүтэлбэрилэгшэдөө «сэбэрлүүлһэн» Улаан Армида һайн дураараа сэрэгшэ болоо.

1941 оной сэрэгшэд... Түгэс зэбсэггэ дайсанай урдаһаа «Эхэ ороной гоо түлөө, Сталинай түлөө! Ура!» хашхаралдан бодожо, үсөөхэн һомотой таба һүрэдэтэй солдадууд гранатануудаар лэ танкнуудые тогтоодог байгаа. Ингэжэл алтан ганжарта Москва хотоёо абараа һэм бшуу. Хэды олон солдадууд Москва шадар унааб даа?

Жамбал ахаймнай азатай байгаа. Хүшэр тулалдаанай үедэ хүндлоор шархатаад, орёо операци хүүлжэ, амиды үлэхӭөө гадна дахин сэрэгэйнгээ жагсаалда ороо. «Эхэ ороной гоо түлөө, Сталинай түлөө» нэгэтэ бэшэ добтолгодо бодоо.

Жамбал ахайн үе Сталинайл сурталаар хүмүүжӭһэн хадаа мүнөө сагай залуушуултай үгӭэз ойлголсохогүйөө гадна арсалдаханье, гомдохошье ушарта ороно гӭэшэ ааб даа.

Түрүүшын табан жэлнүүдэй индустриализацилгын, арадай гэрӭэрэлэй талаар гэхэ мэтэшэлэн ниитэ зоной ехэ-ехэ амжалтануул «арадаа хүтэлбэрилэгшын» лэ һайгаар туйлагдана гэрдэдэг байгаа.

Зуд туранха жэлэй болоходо гү, али промышленностиин хараалагдаһан түсэбөө дүүргэхэгүйдэ, хорлогшодһоо болоно гэжэ «арадай дайсад» болоно гэжэ «арадай дайсадые» өөһэд хоорондоо бэлэрдэг болоо һэмнай.

«Обществын социализмда дүтэлхэ бүри ангиин тэмсэл хурсадаха» гэжэ ВКП(б)-гэй хурианги түүхэ сөо хэлэгдэ-

— Таанад, залуушуул, ухааатай зон хадаа хэлэгтыл даа. Бидэ Эхэ ороной гоо, өсэгэ Сталинай түлөө шуһаяа адхаабди. Мүнөө болоходо, юундэ булта буруу, муу болохэ болоо юм? — гэһэн асуудал намтай хөөрэлдэгшэ Жамбал ахай гомдолтойгоор табина.

Намда энэ ойлгосотой. Хэлэһэн тайлбариемни буруушааханьшье зуб. Хамаг юумэнэй, ороноймнай түүхын, хүби заяанаймнай хүү худхаржа хүймажа байхадань, бүхы наһанайнгаа оролдолго, ажаябадал үбэгэрхэ үедөө буруушааха гӭэшэ бэрхэл бӭээ даа.

Сталин хэһэн. Энэл хараа рэ шуһата зэбүүн сагай тэрэлгын гол боложо ... Ангиин дайсантай ... гамгүйгөөр тэмсэхэ, ... бэлэн байха гэхэ мэтэ ... нууд газетэнүүдтэ ... байгаа. «Сэрэгэйхидэй ... сөөн тухай» тиихэдэ ... хаглагдаа бэлэй. Тиг маршал Тухачевский б дээдэ шатын хүтэлбэрл шэдэй булэг хардуулаа, ... рээнһээ эхилжэ тоолоо олон хүн гэм зэмгүй ... тушаалгаһан гӭэшэ.

1940 ондо фронт ... зон Сталинда эгӭэшэгүй ... этигэдэг тула ямар сэ...

Сталинай үедэ хамаа ороһон зоной Дурэ... дӭэтэр бии болохо ... бди гэжэ һананаб. Хүн шэнэдхэлгын үеын ... илангаяа зонһоо юуны ... хаяа болиһон сагаа ... сэхэ хэды олон хүн ... «арадан дайсан», «... волюционер», «... лист» гэхэ мэтэр хэ... жа абтадаг байһые ... бди. Тэдэнэй нэгэн... орхигдонгүй. Дурэ... дэбтэртэ бэшэгдэхэ ...

Т. ЛАМБА...

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо

«ХАМАГ ЮУМЭЭЭ — ИЛАЛТАДА, ХАМАГ ЮУМЭЭЭ — ФРОНТДО!»

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1995 оной мартын 4-нэй дугаарта толилогдоно).

1943 оной эхиндэ гүрэнэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын, түсӭбөө гадуур үйлэдэрилэгдэһэн продукциар Верховно Главнокомандованиин түсхай жаса байгуулхын тула Куйбышев хотын ажалшадай жэшээгээр социалис мүрысөөн орон доторнай үргэнөөр дэлгэрһэн юм.

Буряад-Монголой АССР-эй байгуулагдаһаар 20 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ манай республика дотор дэлгэрһэн мүрысөөнтэй тэрэ гудалдажа, ооластной партийна эмхи олон зоной хабаадалгатай энэ хүдэлөөнэй манлайда зогсон хүгэлӭэрилбэ.

Республикын партийна эмхинүүдэй хүсэл оролдолгоор социалис мүрысөөн бүхы предприятинуудта шэнэ эршэ хүсэтэйгөөр бурьялжа эхилһэн юм «Мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэ» гэһэн, үйлэдбэри болон ажал эмхидхэлгын харалгануул, комсомолзалуушуулай бригадануудай мүрысөөн гэхэ мэтэ хүдэлөөнүүд тэрэ үедэ дэлгэрһэн. Жэшээлхэдэ, ПВРЗ-гэй комсомол-залуушуулай 36 бригада үдэрэйнгөө даабари саг үргэлжэ үлүүлэн дүүргэжэ байба. Тиихэлэ инструментальна цехэй Куэьминай даадаг бригада 250—300 процентдэ даабарияа үргэдэг һэн. Нигэжэ мүрысөөнэй аша хүсөөр республикымнай олохон предприятинуул Бүхэсоюзна мүрысөөндэ илажа гараһан юм. Зэр зэбсэг, дари һомоной зүйлнүүдые гаргадаг предприятинуул Верховно Главнокомандованиин жасада хамта дээрээ хоёр янзын 59 зэр зэбсэг, 16 вагон дари һомоной зүйл дамжуулһан байна. Мяханай комбинат 95 вагон мяха-консервын зүйлнүүдые, нютагай промышленность 6400 паар валенка, нэхы дэгэл өёхо хониной эллэһэн 32 мянган арһа, 65 вагон хюрөөдэмэл материал энэ жасада оруулһан юм.

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат нэгэнтэ бэшэ дамжуулгын Улаан түг, Бүхэсоюзна шагналнуудта хүртэһэн габьяатай. ПВЗ-гэй ажалшад гүрэнэй түсэб болон абаһан уялгануудаа үлүүлэн дүүргэжэ, түмэр замай наркомой дамжуулгын Улаан тугта, харин август, сентябрь, октябрь һарануудай хүдэлмэрнин дүнгөөр Гүрэнэй Оборонын комитедэй дамжуулгын Улаан тугта хүртэнэн юм.

Дайн байлдаанай фронтнуул дээрэ Совет Армиин түйлаһан илалтануул хүдөөгэй ажалшадай урма зориг бадараадаг, ажалай шэнэ шэнэ баатаршалгануудта урялдаг байба. Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхын түлөө социалис мүрысөөн аймагууд, МТС-үүд, колхоз, совхозуудай хоорондо эршэтэйгээр дэлгэрбэ.

Хүдэлгэдэжэ байһан оньһон техникээ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын, үндэр ургаса абахын түлөө мүрысөөн Саянтын МТС-эй Б. Дымбрыловэй даадаг эхэнэрнүүдэй комсомол-залуушуулай бригадын үүсхэлээр республика доторнай эхилбэ. Бэшүүрэй аймагай «Красное знамя труда» гэжэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд үмсыигөө үрэнэ хүрэнгөөр колхозэйнгоо 100 гектар газар дээрэ тарилга хэжэ, республикынгаа бүхы ажаллаадта хандажа, тэдэнэй жэшээ дэмжэхыень уриалһан юм.

Сэлэнгын аймагай ажахынуул мал ажал хүргөөхэ түсэбүүдээ дүүргэхэнээ гадна түсэбөө үлүүлэн мал ажалай продукци гүрэндэ ехээр тушаагаа. Тиигэжэ Бүхэсоюзна мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлээд, СССР-эй Наркомземэй шагналда хүртэнэн юм. Мухар-Шэбэрэй аймагай колхозууд 1943 ондо газар тарималангуудайнгаа талмайе урданайхидаа орходоо 10 процентээр үргэдхэжэ, хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ тушаалгаяа нилээд ехээр дээшэлүүлбэ. Тэдэнэр 1944 оной тоосоогоор 1772 центнер мяха гүрэндэ худалдаа

1943 оной эсэсээр Нэгэдэхи подшипникова заводой Е. Г. Барышниковай даадаг комсомол-залуушуулай бригада Үнэтэ үүсхэл гаргаба. Бригадынгаа гэшүүдые 6-һаа 4 хүн хүрэтэй хороожо, хоёр дүршэлтэй хүнөө гӭэгдэлдэ ороһон участогуудта эльгээжэ, тэдэние түрүүшүүлэй тоодо оруулха гэжэ тэдэнэр хамтынгаа суглаан дээрэ шиидэһэн байгаа. Барышниковай бригадын жэшээгээр 16 мянган коллективүүд республика доторнай ажалаа эмхидхэжэ, 52 мянган дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд гээгдэлдэ ороһон участогуудта һайн дураараа ошожо хүдэлһэн юм. Энэ хүдэлөөн мяханай комбинадта үргэнөөр дэлгэрээ. Гансахан 3 һарын туршада нэгэ цехэй 25 хүдэлмэришэн ондоо участогуудта эльгээгдэһэн юм.

1943 ондо дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ республикымнай олохон предприятинуул түрүүшүүлэй тоодо ороһон намтартай. Паровоз, вагон зоһабарилдаг завод, мяха-консервын комбинат, Улаан-Удын депо, судна бүтээлгын завод болон бусад Гүрэнэй Оборонын комитедэй болон һалбариингаа наркомадуудай дамжуулгын Улаан тугта нэгэнтэ бэшэ хүртэнэн байна.

Буряад-Монгол республикын байгуулагдаһаар 20 жэлэй ойн баярай ондо республикымнай худоо ажахын хүдэлмэрилэгшэд дайнай бүхы жэлнүүд соӧноо эгӭэл үндэр амжалтануудые туйлаһан юм. Худоодэ ажаллаадаг хүнүүдэй дүрбэнэйнь нэгэ хуби сэрэгэй албанда ябуулагдаһан, МТС-үүдэй трактоорнуудай, моридой үсөөрүүлэгдэһэн байбашье, тэдэнэр гүрэндэ тариа тушааха даабарияа сүм дүүргэжэ шадаа. Урда жэлэйхидэ орходоо 750 мянган пүүдэр хүнүүд тариан гүрэндэ тушаагдаа һэн.

Ара газарта үлэһэн эхэнэрнүүд, үбгэд, хүгшэд эдиршүүл социалис мүрысөөндэ олоороо оролсожо, Үндэр дүнгүүдые туйлаг байгаа. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын аймагай «III Интернационал» гэжэ колхозой һаалишан Должима Александрова түсэбөө гадуур 325 литр һу һаагаад, 22 үнеэнһээ 22 тугал абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлээ. Хэжэнгын аймагай Чисаанын МТС-эй Шагдыровагай даадаг эхэнэрнүүдэй трактورна бригада жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь холо урид дүүргэхэнээ гадна 1492 килограмм тоно, түлишын зүйл алмаһан байха юм. Сэлэнгын аймагай «Улаан Удэнгэ» колхозой ажалшан Цырен-Дулма Бартаева удэртөө 40 бухал таряа боохо даабаритай һаа, тэрэнээ 100—120-до хүргэдэг байба.

1943 ондо ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар Буряад-Монголой 53 залуу колхозник, БМАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар 74 хүн шагнагдаба— «Энэ үндэр шагналай харюуда би үдэрэйнгөө даабари 400 процентээр бэелүүлжэ, дүй дүршэлөө хамта хүдэлдэг нүхэдтөө дамжуулжа байхаб,—гэжэ Улаан-Удын мяханай комбинадай хүдэлмэришэн, Хүндэлэлэй Тэмдэг орденто Долгоржаб Цыремпилова хэлэһэн байдаг.

1944 оной гарахада ара талын ажалай эршэ буурааг үй, улам шангадаһан түүхэтэй. Баруун фронтнуул дээрэ Совет Армиин туйлажа байһан толотомо илалтануул ара талын ажалшадые зоригжуулжа, шэнэ шэнэ амжалтануудта уряалдаг байба. Майн урдахи социалис мүрысөөндэ Улаан-Удэ станциин паровоз жолоодогшодой дунда комсомол-залуушуулай 10. ПВРЗ-дэ 28 бригада байгуулагдажа, фронтовой гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ эхилһэн юм. ПВЗ-гэй инструментальна цехэй Свиридовагай даадаг фронтовой бригада, Госзаводой Степаненкогой, Улаан-Удын депогой Авдневскийн бригадануул май һарынгаа даабари 250—300 процентдэ хүргэһэн, эрхим шанартай продукци гаргаһан байна.

Олонхи комсомол-залуушуулай фронтовой бригадануул 14—16 наһатай үхибүүдһээ бүридхэгдэһэн байгаа гэжэ бидэнэр ойлгохо ёһотойбди. Тэдэнэр наяхан заводто ерэһэншье һаа, аха нүхэдэйнгээ туһаламжаар богонихон болзор соо мэргэжэлээ шудалаад, томошуулһаа дутуугүйгөөр хүдэлдэг байгаа. Жэшээлхэдэ, Улаан-Удын судна бүтээлгын заводой залуухан токарьнуул Орлов, Маханов, Севастьянов, фрезеровщик Непомнящих гэгшэд үдэрэйнгөө даабари 200, 200 гаран процентдэ хүргэдэг байба.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Хүндэлэлэй Тэмдэг орденто Хонхолын МТС-эй Анна Федоровагай даадаг комсомол-залуушуулай бригада 1944 онойнгоо түсэб 278 процентээр дүүргэжэ, 5800 килограмм түлишэ алмаба. Хэжэнгын аймагай «Комсомол» колхозой Ханда Цыренжаповагай бригада 100 эхэ хонин бүриһөө 121 хурьга абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлээ. Эдэ хоёр бригадануул худоогоо, ажалшадай мүрысөөндэ илагшад гэжэ тодороо һэн.

Орон, республика дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй манлайда коммунис нарынь эшүүд ябадаг байгаа. Тэдэнэр эршэтэ ажалай үльгэр жэшээ хамта худэлдэг нүхэдтөө харуулдаг һэн. Олохон хүнүүд дайнай үедэ партиин гэшүүд болоһон намтартай. Жэшээлхэдэ 1944 оной үюлиин 1-нэй мэдээгээр худөөдэ худэлдэг коммунистнуудай тоо 1942 онойхидо орходоо 2 дахинаар олошорһон юм. Тиихэдэ дайнай үедэ хотын, республикын залуушуулай 26040 түлөөлэгшэ комсомолой областной эмхиин зэргэдэ жагсаа.

Д. ЦЫРЕНОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

Һуралсал - хүмүүжүүлгын худэлмэри һургуулида анха түрүүшын хэшээл болодог гээшэ. Техническэ ажалай кабинет соо үнгэрхэдөө хоёр хэшээл холбоотой байдаг. Тиигээд хэшээлэйнгээ һүүлээр һурагшад 5—10 минута соо нэгэ бага амараад, дахинаа ажалдаа ородог юм.

Иимэ хоёр холбогдоһон хэшээл үнэн дээрээ һайн гэжэ тоологдодог. Хэшээлэй эхилхэдэ, хүбүүд техническэ ажалай кабинедтэ һалажа ошодог. Тэдэнэр ажалай хэшээлдэ түмэрөөр, модоор, яһаар, пластмассаар юумэ дархалжа һурадаг. Тэндэ тодхогдоһон зайн галаар худалдэг олон янзын оньһото станогууд дээрэ худэлдэг, тэдэнээ һайнаар шудалдаг.

Багшын булан

АЖАЛАЙ ХЭШЭЭЛ ТУХАЙ

Басагад яһаа бүриин хубсаһа хунар эсхэжэ, оёжо ба эндэ хоол белдэжэ һурадаг. Хэрэглэжэ байһан зүйлнүүдэйнгээ технологи, шанарые аргагүй үргэнөөр шудалдаг гээшэ.

1960-аад оноор гараһан РСФСР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын захиралтаар ажалай хэшээлые гурбадахи, дүрбэдэхи хэшээлээр табиха, расписанида оруулха гээ һэн. Ушарынь гэхэдэ, һурагшад нэгдэхи, хоёрдохи хэшээлнүүдтээ толгойгоороо худэлхэ, гурбадахи, дүрбэдэхи хэшээлнүүдтэ ажал хэхэ, тэрэ үедэ тэдэнэй толгой амарха, табадахи, зургаадахи урогуудта толгойгоороо баһа худэлхэдөө һайн.

Тэрэ захиралтын республикын һургуулинуудта сагдадаггүйнь голхормоор даа. Республикын һургуулинуудаар ябажа, расписани харахада, ехэнхидээ ажалай хэшээлые табадахи, зургаадахи хэшээлнүүдтэ табидаг байна гэжэ ажаглахаар. Һургуулиин хүтөлбэрилэгшэд олонхи ушарта ажалай багшанарые эмэлдэг гээшэ. Юундэб гэхэдэ, ажалай хэшээлдэ зарим үхибүүд байнгүйгөөр гэртээ ошодог гэнэ. Һайнаар заадаг ажалай багшын хэшээлһээ үхибүүд гэртээ харидаггүй. Тиимэ хадань ажалай багшын һайн бэлэдхэлтэй байхыень идхаһа.

Тэрэ захиралта тухай айматайнгаа болон республикын багшанарта нэгэтэ бэшэ һануулаа һэм.

ОЙЛГУУЛАМЖЫН ЗҮЙЛНҮҮД ХЭРЭГТЭЙ

Программын ёһоор ажалай хэшээлдэ олон янзын юумэ хэрэдэгэ, хэрэглэхэ материалнуудайнгаа холисо худалаяа хоёо шудалжа, дабажа байхада, ехэ зорилго табигдаха ёһотой.

Шэнэ материалтай танилсуулха, дүй дүршэлөө бэхижүүлхэ, һуралсалаа саашань үргэлжэлүүлхэ. Республикын ажалай багшанарай 90-эд процентнь мастерской соо хэшээлээ үнгэргээд заншалтай. Тиимэ мастерской соо түмэр отолдог, модо харуулдаха хүрөөдэхэ, түмэр, модо үрэмдэдэг станогуд, түмэршэ, модошэ дархашуулай верстагууд, багаргануд, бэшэшье хэрэглэй тоногуд тоологдодог.

Ажалай хэшээл нимэ түлөөөр үнгэргэдэдэг:

1. Үхибүүдэй хэшээлдэ ерэнэ, ерээгүйень классна гу, али техническэ кабинедэйнгээ журнал дээрэ тэмдэглэхэ. Хэшээлдэ ерээгүй үхибүүдэй шалтагаанаеь багша тэрэ үдэртөө мэдэхэ, ямар шалтагаанаар үгы байгаа гэжэ.

2. Темэ ба зорилго тухай һалгэжэ үгэхэ. Хэшээл бүхэнэ ёһол гэмэгүйөөр худэлхэ тухайнь һануулха (ПТБ).

3. Һурагшадһаа урда хэшээлдэ гараһан материалаа асуухха. Багша зарим һурагшадые хажуудаа асараад, тэдэнэй шудалһан материал, технологоёр шалгаха. Саашадаа ёһол гэнэгүйөөр худэлхэ, барижа байһан тоото нарин нягтаар хандаа худэлхэ тухайнь харюусалгаа, аюултайшье худэлмэри тухай хөөрэжэ үгэдэг, һурагшадай олон тоото асуудалнуудта харюусадаг, мүн һонирхолтой, тиигээд аюултайшье ушарнууд тухай хөөрэжэ үгэдэг байна.

Тээмэндэ заншалта болоһон энэ уулзалга аймагай захиргаанай конференц-зал соо боложо үнгэрөө. РОВД-гэй таһагай начальникигай орлогшо В. И. Овчинников, ахалагша эксперт-криминалист В. Ф. Ревенский, инспектор В. Д. Кравцов болон бусад худэлмэрилэгшэд хабаадаба.

Милициин тушаалтад, харюусалгата худэлмэрилэгшэд тэндэ сугларһан һурагшадта аймаг доторхи байдал тухай хөөрэжэ үгэнэн, мүн хүн бүхэн хэжэ байһан худэлмэри тухайгаа тобшохоноор хөөрэнэн байна. Гадна милициин ажалда дуратайшуулда тусхай һургуулида орохыень дурадхажа, асуудалнуудтань харюусаба.

Һурагшадай, илангаяа хүбүүдэй дунда милициин харюусалгатай худэлмэридэ орохо дуратайшуул олон. Тэдэнэй зариманиинь мүнөөшье РОВД-эйгэй худэлмэришэдэй ажалда туһаламжа үзүүлхые оролдодог болонхой.

В. ШИРДАРМАЕВ,
аймагай «Земля Мухоршибирская» газетын корреспондент.

Манай һургуулиин һурагшад иимэ аргаар хэшээлээ үнгэргэжэ, аймаг соогоо яһала һайн тоодо оролсоод, дүй дүршэлөө бэшэ һургуулиин багшанарта болон һурагшадта дамжуулдаг юм. Шэнэ арга хэрэглэжэ үнгэргэгдэдэг туладаа уран гартанай кружок хорёод жэлдэ аймаг соогоо үнгэргэгдэдэг выставкэдэ хабаададаг. Эдир хүүгэдэй дархалжа бүтээһэн экспонадууд эндэ харагдажа, нэгэдэхи һуринуудта гаража, аймагайнгаа түүхэдэ ороһониинь һайшаамаар болонхой.

Республикада үнгэрһэн выставкэнүүдтэ ходо хабаадалсажа, худөө аймагуудай дунда һургуулинуудай хоорондо болоһон мүрысөөндэ 1. Багша хэшээлэйнгээ эхиндэ муугаар темэеэ элирхэйлдэг, зорилго тухайгаа хэлэжэ үгэдэг байбаль.

2. Хэшээлдээ чертеж, технологическа, операционно картануудые, мүнөө дархалхаяа байһан юумэнэй бодото дүрсэ харуулха аргагүй байдаг.

3. Һурагшад эбдэрхэй станогуудтай байдаг. Тиин шанар муутай модо, түмэр хэрэглэһэн байдаг.

4. Һурагшадта хүртэхэ хүсэд тоног зэмсэг хүртөөгүй байдаг.

5. Һурагшадта масштабна шугам, циркуль, карандаш, транспортир, угольник үгы байгаа. Ажалай хэшээлдэ ганса юрын карандаш хэрэглохэ шухала.

6. Хэшээлдэ үгы байгаа. Журам гэшьи бүхы юумэнэй эхэ боложо үгэдэгынь мэдээжэ бшуу.

7. Үхибүүдэй дархалжа дүүргэнэн ба дүүргээгүй юумэнүүдые тушаажа абаад, сэгнэлтэ табиха хэрэггтэй. Худэлмэриень комисси сэгнэхэ ёһотой.

8. Үнгэрһэн хэшээлэй дүн гаргагдаха шухала.

9. Худэлһэн газараа, верстагуудаа ба мастерскойгоо сэбэрлэхэ. Багша өөрөө һурагша бүхэниие, худэлһэн верстагуудые, тоногуудые, хубсаһа хунарыень шалгажа гаргаха ёһотой ааб даа.

Һурагшад багшын хиналтагүйөөр худэлхэ гэжэ байдаг. Тэрэ ямар ажал гээшэб гэхэдэ, урда долоон хоног соо эхилээд, дүүргэнгүй орхиһон ажалда үргэлжэлүүлдэг юм. Тэрэ ажалай ябажа байха үедэ багшын зүгһоо балайшье ехэ шалгалта байдаггүй, харин эдир дархашуул өөһэдөө тон һайнаар худэлхые оролдодог заншалтай. Энэхиние сэгнэхэ хэрэгтэй.

Ехэ зорилго иимэ хэшээлдэ үхибүүдэй урда табигдахадаа, дүй дүршэлөөрөө баян, арга шадалтай болохо, дархалжа байһан юумэнүүдэй шанар һайнтайгаар бүтээжэ, нарин дархашуулай ерээдүйдэ мэргэжэлтэй болохо харгыень нээжэ үгэнэ ха юм.

Дүршэл ехэтэй, һайн бэлэдхэлтэй багша өөрынгөө һаналаар программаяа 50-яад процентээр хубилгажашье худэлхэ арга боломжотой байдаг.

Техническэ ажалай ба машиноведениин багшанар техническэ, уран гартанай кружогуудые эмхидхэхэ ёһотой. Тиигээ һаа, дүрбэн тэгшэ шадалтай, «алтан гартай» һурагшадые һургажа гаргахань мэдээжэ ха юм.

Багша ганса ажалай хэшээлые үнгэргөөд байбал, залуу үетэндэ хүсэд дүй дүршэл үгэжэ шадахагүй гээд хэндэшье мэдээжэ.

Шанар һайнтайгаар хэшээлээ ба кружогоо үнгэргэдэг багшанарые үхибүүд ехээр хүндэлдэг, ходо тэдэнэй урда, хойно гүйлдэжэ ябаад, энэ, тэрэ юумэ асуухые оролдодог.

Мүнөө сагай эрилтээр, юумэнэй сэн үдэр бүхэндэ нэмээ. Теэд хүдөө нютагай зондо гэртэнь үүдэнэй барюулнууд, таөуреткэнүүд, үүдэнэй, калиткын гохонууд, каталканууд, хабшагууд, хюрөөгэй барюулнууд, һүхэ, хүрзын барюулнууд тон хэрэгтэй болодог.

Тиихэдэ утюгай табюурнууд, уһанай үргэбшэнүүд, мяха, хилээмэеэ хэршэхэ хабтагайнууд, модон хүрзэнүүд, тармуурнууд, тяпканууд, шарнирнууд болон бусад тон хэрэгтэй юумэнүүд дуталдадаг гээшэ.

Тэдэнние магазинһаа худалдажа абахада, сэнгүүдынь хүнэй даашагүй болонхой. Тиимэ туладань ажалай багша долоон хоногтоо нэгэ удаа һурагшадай гэртээ хэрэгтэй юумэнүүдые дархалхыень, үдэр гаргажа тэдээндэ аша туһа хүргөө һаань, үхибүүдэй эхэ, эсэгэ, тоэбии, таабайнар ямар ехээр баярлахаб даа? Багша тэдэнние хаража заажа, заһажа үгэхэнь лаб даа. Үхибүүд түс тустаа өөрынгөө юумые хэхэдээ, ажалайнь хэшээл аша туһатайгаар үнгэрхэ ха юм даа.

Б. БИРБАЕВ,
СССР-эй, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, Буряад Республикын һургуулиин габьяата багша.

Мухар-Шэбэрһээ

МЭДЭЭСЭНЭ

ШАДАЛ ЗЭРГЭЭРЭЭ ТУҺАЛБА

Чечен Республикада боложо байһан үйлэ хэрэгүүд хүн бүхэниие ехээр һанаата болгоно. Манай Буряад Республикаһаа тэрэ дайнда хабаадалсажа байһан залуухан хүбүүдтэ туһаламжа ябуулагдаа гэжэ бидэ мэдэнэбди.

Тэрэ хоёр самоледой али нэрэн соонь манай аймагай таряашад болон малшадай. Түгнын шулуу нүүрһэнэй үүрхайн шахтернуудай, тэрэ тоодо дайнай болон ажалай ветерануудайшье зүгһөө шадал зэргээрээ суглуулһан туһаламжа ябуулагдаһан байха. Мухар-Шэбэр тосхонһоо Симухина Наталья Кирилловна, Оленников Иван Андреевич, Иванова Августа Даниловна, Иванова Бергаида Федоровна, Бельская Марфа Федотьевна, Фетисов Ларион Иванович, Шарапов Виктор Сультимович гэгшэд дайнда хабаадажа байһан хүбүүдтэ багаханшье һаа, бэлэгүүдые эльгээгээ. Аймагаймнай бага нютагуудай нэгэн Шэнэһэтэдэ ажаһуудаг олон үхибүүдэй эхэ Татьяна Нимаевна Будажапова баһа миин байжа шадаагүй, мүн бэлэгээ ябуулаа.

Энэ аргагүй ехэ удхатай хэрэггэ Хонхоло, Хара-Шэбэр, Шаралдай, Шэнэ Заган, Боом, мүн ондоошье тосхонуудта ажаһуугшад эдэбхитэйгээр хабаадаа һэн. Харин эгээ ехэ туһаламжа—эм домой, эдеэ хоолой зүйлнүүдые Түгнын галта шулуу малтагшад үзүүлһэн байна. Гадна Сбербанкын, районой хэлхеэ хэлбооной алба хаагшад, тэндэхи цехэй электромеханигууд, «Пеструшка» гэжэ коммерческэ магазинай наймаалагшад өөһэдынгөө хубитые хадалиг холын Чечен Республика ябуулжа, эрэлхэг зоригтой хүбүүдтээ туһаламжа үзүүлбэ.

ЗАНШАЛТА УУЛЗАЛГАНУУД

Аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай худэлмэрилэгшэд һургуулинуудай аха классай һурагшадтай хирэхирэ болоод лэ уулзалга үнгэргэдэг юм. Тэдэнэр залуушуулда өөһэдынгөө харюусалгатай, аюултайшье худэлмэри тухай хөөрэжэ үгэдэг, һурагшадай олон тоото асуудалнуудта харюусадаг, мүн һонирхолтой, тиигээд аюултайшье ушарнууд тухай хөөрэжэ үгэдэг байна.

Тээмэндэ заншалта болоһон энэ уулзалга аймагай захиргаанай конференц-зал соо боложо үнгэрөө. РОВД-гэй таһагай начальникигай орлогшо В. И. Овчинников, ахалагша эксперт-криминалист В. Ф. Ревенский, инспектор В. Д. Кравцов болон бусад худэлмэрилэгшэд хабаадаба.

Милициин тушаалтад, харюусалгата худэлмэрилэгшэд тэндэ сугларһан һурагшадта аймаг доторхи байдал тухай хөөрэжэ үгэнэн, мүн хүн бүхэн хэжэ байһан худэлмэри тухайгаа тобшохоноор хөөрэнэн байна. Гадна милициин ажалда дуратайшуулда тусхай һургуулида орохыень дурадхажа, асуудалнуудтань харюусаба.

Һурагшадай, илангаяа хүбүүдэй дунда милициин харюусалгатай худэлмэридэ орохо дуратайшуул олон. Тэдэнэй зариманиинь мүнөөшье РОВД-эйгэй худэлмэришэдэй ажалда туһаламжа үзүүлхые оролдодог болонхой.

В. ШИРДАРМАЕВ,
аймагай «Земля Мухоршибирская» газетын корреспондент.

БУДДЫН ГУРАН ТАЙ ЗАМ

Ахаруулга

АХА ДҮҮНЭРЭЙ ЭБЛЭРЭЛ

Нэгэдэхи бүлэг

ЭБЛЭРЭЛЭЙ УЯЛГАНУУД

1. ХУБАРАГАЙ АЖАМИДАРАЛ

1. Миниий шаби бэлохоёо эрмэлзэгшэ хүн өөрынгөө гэр бүлэһөө, дүтынгөө зонһоо холодожо, зөөри хогшолһоо һалаха зэргэтэй. Сурталдамни орохын тулада эдэ бүгэдэнһөө зайлагша хүн миниий шаби боложо, хубараг гэһэн нэрэдэ хүртэнэ.

Миниий хойноһоо ябахые тэгүүлэгшэ хүн хубсаһаннаамни барилсажа, мүрыемни гэшхэн ябабашье, хоёдог шуналһаа сэдьхэлээ арюудхаагүй бол, тэрэ Намһаа холо. Хубарагай хубсаһа үмдоошье һаа, тэрэ Миниий суртальые харанагүй. Миниий суртальые хараагүй хүн Намайе хараха аргагүй.

Хэрбээ хүн Намһаа хэдэн түмэн модоной зайда байгаад, сэдьхэлээрээ арюун, амгалан тэнигленэ, хоёдог шуналһаа зайсанхай һаа, тэрэ Миниий хажууда оршоно. Тиимэһээ Миниий суртал харана. Миниий суртал харадаг хадаа, Намайешьё тэрэ харана.

2. Миниий шаби-хубарагууд иимэ дүрбэн ёһо гурим сахиха зэргэтэй.

Нэгэдэхеэр, тэдэнэр хуушарһан бүдөөр оёгдоһон хубсаһа үмдэдэг байха. Хоёрдохёор, хубараг хун бадар хэжэ хоолодог байха ёһотой. Гурбадахяар, тэрэ уртажа байгаа модон доро гу, али шулуун дээрэ ажаһууха зэргэтэй. Дүрбэдэхеэр, тэрэ өөһэдынгөө хубарагуудай шээһэндэ эдьхэгдэнэн юм дом хэрэглэхэ ёһотой.

Үүдэнһээ үүдэндэ аяга тодожо ябаха гээшэ — гуйраншалга бэшэ. Заналта доро гу, али мэхэ гоходо орохын хүнэй бадаршалга бэшэ. Энэ болбол оршолонтэ юртэмсын хамаг зоболоннооо ба төөрилгын далайһаа зайсажа гарахын зам болоно.

Хубарагай һахилда хүртөөд, үүр сухалһаа, хоёдог шуналһаа зайсангүй, табан эрхэтэн мэдэрэлээ нарин хинангүй амгалан тэнигленэ. Ерээгүй хүн миниий шаби болохо сэнгүй.

3. Хубарагби гэжэ бэедээ этигэн, табигдаһан асуудалда хубарагби гэжэ харюусагша хүн оор тухайдаа этигэл дүүрэнээр нигэжэ хэлэхэ эрхэтэй:

«Би хубараг хүнэй һахил нарин сахинаб. Бадар үгэжэ, намайе тэдхэгшэ бүгэдэндэ хубараг хүнэй үнэн сэдьхэлһээ ехэ жаргал хүсэнэб, хубарагай һахил абажа, тэгүүлэгшэ юумэндэ хүрэхыень тэрэнние үреэнэб».

Хубараг хун юу үйлэдэхэ ёһотой болоноб? Тэрэ өөрынгөө алдуунаа, гутаашаг муухай ябадалһаа эшэжэ, бэеын хэлэ аманай болон сэдьхэлэй үйлые арюудхан, табан эрхэтэн мэдэрэлэй үүдые нарташаар сахижа, сэнгэлгэндэ дашуурхагүй болоно. Тэрэ оорыгоо мартаха, бусадые муушалха ёһогүй. Тэрэ залхууда дайруулхагүй, удаан унгахагүй зэргэтэй.

— Үдэшэлэндөө тэрэ самади бисалгада абтан, даруу номгон һуудаг, нойрсохынгоо урда газаа талаар ойро зуура ябадаг гуримтай байха болоно. Унтахадаа хулнуудээ суг жижэ, баруун мүр дээрээ хажуулдин хэбтээд, үглөөдэр тухайдаа бодоһоор нойрто абтана. Үүрэй хираалжа байхэ хирэндэ тэрэ самади бисалганда даруухан һууһанай удаа газаагуур ябажа һэргэнэ.

Хубарагай сэдьхэл үлэр бүхэндэ дэмбэрэл түгэс байха зэргэтэй. Аали номгон газар шэлэжэ олоод, тэрэ сэдьхэлээ болон бэеэ сэхэлдин, хоёдог шуналһаа, уур сухалһаа, мунхарһаа, нойнһоо, сэдьхэдэй хэбэрэгһээ, эллэб маргалта болон хадаглалһаа зайсажа, сэдьхэлээ арюудхаха ёһотой болоно.

Нигэжэ тэрэ сэдьхэлээ эзэгэн шэглэлдэ оруулжа, ухаан бодолоо гүйлгэн эгээсэй байдалай шуналые дэбан, боди мүр тээшэ тэгүүлхэ аргада хүртэнэ.

4. Хэрбээ хубарагай һахилда хүртөөд, хоёдогой шуналһаа, уур сухалһаа зайсажа шалангүй, хамаг муугаа — гомдол, атаархал, бэеэ үргэлгэ, мэхэ гохоёо далдалһаар байгаа бол, хоёр тээшэ хурса эритэй жадые хубсаһан дороо нюуһантай жэшээтэй.

Хубарагай хубсаһа үмдэбшье, тэрэ ёһото хубараг бэшэ. Бадар хэдэгшье бол, тэрэ хубараг болоогүй. Маани мэгэем уншадагшье һаа, тэрэ хубараг хун бэшэ. Гансал газаа талаараа хубарагай шэнжэтэй;

Газаа талаараа хубарагай шэнжэтэй болоод, эгээлэй байдалай шуналһаа тэрэ зайсажа шадахагүй. Балшар хуниие хубараг янзаар хубсалуулаад, тэрэниие хубараг гэжэ хэлэжэ болохогүй.

Сэдьхэлээ арюудхан, зуб мүр руу зонхилжо, ухаагаа гэгээрүүлбэл, эгээлэй байдалай шуналһаа зайсабал, тиигэжэ боди мүр тээшэ эрмэлзэн шэгүүлбэл, тэрэ хун хубарагай нэрэ зэргэдэ хүртэхэ зэргэтэй.

Хэрбээ хун хэргэтэйгээ бэелүүлжэ эрид шидэбэл, энэнэй түлөө улаан шуһанайнгаа хатаха, яһанайнгаа низарха болшье, зориһоноо абахын тула өөрыгөө гамнаагүй бол, тэрэ хубарагай һахилда хүртэнэн зорилгоёо бэелүүлжэ, арюун үйлэ дэлгэрүүлхэ.

5. Хубараг хун Буддын сурталд номнохо уялгатай. Тэрэ бүгэдэ зэрлие һургаалда оруулжа, нойртэ абтаад байгшалые нэрюулжэ, буянта дайруулагшадай сэдьхэлынь сэбэрлэн санажа, тэрэ сорыгоо гамнаагүй номнолоо дэлгэрүүлхэ зэргэтэй.

Гэбэшье номнол хэхэ мүнгэн бэшэ. Номнол ябуулые хүсэгшэ хун Буддын хубсаһа үмдэжэ, Тэрэнэй һуурида һуужа, Тэрэнэй таһалгада орохо ёһотой болоно.

Буддын хубсаһа үмдэхэ гээшэ — тэсэбэри дүүрэн зулгы зоолэн эзэнтэй болохо гэгдэнэ. Буддын һуурида һууха—хамаг юумэн хогоосон шанартай гэжэ ойлгохо, юумэндэ дашуурхагүй сэдьхэл тухоохэ ёһотой болоно. Буддын таһалгада ороло — хамаг амитадые хайрлаха, агуу нигүүлэсхы сэдьхэлээр бүгэдэндэ хандаха гэһэн удхатай.

6. Энэ сурталые номнохые сэдьхэгшэ хун дүрбэн юумэндэ анхарал табиха ёһотой, өөрынгөө бэедэ, хэлэ үгэдэ, өөрынгөө хүсэлдэ болоо нигүүлэсхы агуу сэдьхэлдэ.

Нэгэдэхеэр, номногшо хун агуу тэсэбэриин газарта оршоно, зөөлэн абаритай ба шэрүүн сэдьхэлдэ харша байжа, хамаг юумэнэй хогоосоо шанартайе ойлгохо, муудашье, һайншье өгөөжэтэй, юундэшье дашуурагүй ябаха ёһотой. Энэ бүгэдые хараада абан, бэсын бухэ үйлые зоолэн байлгахые оролдоно.

Хоёрдохёор, тэрэ өөртэнь дүтэлэгшэд бүгэдэндэ анхарал дүүрэн байха, засаг баригшад болон муу үйлэтэй хүнүүдһээ зайлаха, би эрэ хун һаа, эмэгтэйшүүлһээ, эхэнэр һаа, эрэшүүлһээ холо ябахые оролдехо болоно. Аали номгон газарта сэдьхэлэ түгэлдэр шэнжэ тухоожэ, юртэмсэ дээрэ хамаг юумэнэй үйлын шалгаганһаа болодогые ойлгоод, бусадые наадахагүй, газалхагүй, тэдэнэрэй аллуу ямаг дэбэргэн амга гараха сэрэгүй.

Гурбадахяар, өөрынгөө сэдьхэл амгалан тэнигленэ байлгажа, түрэһэн эзэгэдээ мэдээр Буддада хандажа, үнэн мүргэ хүтөлэгшэ багша шэнгээр ойлгохо шухала. Тэрэ бүгэдэнэ нигүүлэсхы агуу сэдьхэлээр, нагэн адлаар хандаха зэргэтэй.

Дүрбэдэхеэр, Буддаа мэтээр тэрэ нигүүлэсхы сэдьхэлтэй хэзээдэ байжа, Буддын сурталые мэдэхэгүй хүнүүдэй өөрынгөө эзэнние соносохыень хүсэжэ, өөрынгөө бэелүүлхын тулдо бухы оролдолгоёо гаргаха болоно.

ҺҮЗЭГЛЭГШЫН МҮР

1. Энэ ном соо дүрдагдаһанай ёһоор буддизмда этигэгшэ хун гурбан эрдэнидэ: Буддада, Тэрэнэй сурталда ба бурсан хубарагуудта этигэнэ.

Тиимэл ёһонһоо һүзэглэгшэ хун хэлбэришэгүйөөр Буддада, Тэрэнэй сурталда, бурсан хубарагуудта этигэл үүрэн байжа, энэ сурталай номноллог ёһоор һүзэглэгшын номнол сахиха ёһотой болоно.

Эгээлэй хүнэй номнол нигэжэ бүриндэнэ: аминтанай ами хорооохогүй, хулгай хэхэгүй, һальхайрхагүй, мэхэдхэгүй, архи дарһа уухагүй.

Гурбан эрдэнидэ хэлбэришэгүй этигэжэ, һүзэглэгшын номнол нарин сахиха. эгээл хун бүгэдэ хүнүүдтэ Буддын сурталдаган ябахыень дурадхажа, этигэл түрүүлнэ. Түрэл гаралаа, дүнын таниллнуудаа нэгэн һүзэгтэй болохын тулдо ехэ оролдолго шаргана. Энэ оролдолгоёо бэелүүлжэ шадабаль; тэрэ хунүүлые Буддын нигүүлэсхы сэдьхэлэй хайрада хүртэнэ.

М. БАТОНИ
бурхэдшалда.

Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министерстводэ дүрэн халаанда оперативна гурбан дежурка эзэлэлэгдэ худэлдэг юм. Милициин харюусалгата опердежурнанууд республикын бүхы аймагуудай дежурнануудтан холоо харилсаатай байдаг.

— Сүүдхэ соо ямаршье ушарнууд болоно. Ехэнхилээ архинин гэмээр хулиган аша гараһан залуушуул баригдана, хүнэй ами һаһа хороохошье ушарнууд байдаг, харын гэнэ усал олошорно,— гээд, милициин лейтенант опердежурна Александр Николаевич Панченко (зураг дээрэ) хэлээ һэн.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Хэниинь хэн гэжэ?

РИЧАРД ГОТТ.

Британидахи тагнуулаймнай «одон» гэжэ КГБ-эйн тоолодог байһан эдэ хун КГБ-тэй холбоомни «шог» болгаа юм гэжэ һая хэлэбэ. Өөрыгөө удариданша Гордиевскиин урбаһанай һүүлдэ тэрэ 1966 оной хойно совет тагнуултай холбоонһоо арсаһан юм. Шог шогоороо юм аабза. Зүгөөр нёдондоной декабрь соо «аюултай харилсаануудайнь» гэнтэ тодорходонь, «Гардиан» боннидэ эзэлжэ байһан редакторайнгаа тушаалнаа арсаха баатай болобо. Уншагшадай дунда нэрэ хүндэтэй боннидоо саашадаа худэлхэ аргагүй болоһониинь ойлгосотой юм ааб за.

1964 оной хойно Готт КГБ-һээ ороёдоо 10 гаран мянган фунт стерлинг абаһан байха юм. Энэ мүнгэниинь Москваһаа сэхэ тэрээндэ асарагдажа үгтэдэг байгаа. Эгээл ехээр сэгнэгдэдэг агентнүүдтэ нимэ аргаар түлбэри хэгдэдэг байгаа гэжэ онсолоё. Тиигэбэ жабаньё 500 гаран мянган фунт стерлинг сэнтэй бүүсын эзэн хүндэ энэ мүнгэн даншье һаа бага бэшэ гү?

Түрэһэнһөө авантюрист хэлбэритэй зантай Оксфордыи оюутан, залуу хун хадаал тэрэ совет ороной тагнуулай албантай барисаатай болоһон байгаа ха. Тэрэнэй Латин Америкэдэ ажаллажа байхадань, энэ холбоониинь таһалдаһан юм. Зүгөөр Англиия бусамсаараа Британиин гадаадын болон дотоодын байдал тухай шэнжэлэлгэнүүдээр ород тагнуулшадые ходо балрлуулна байгаа.

1983 ондо Афинада Крючковэй туһалагшадай нэгэн болохо полковник Солоницын Готтой уулзахадаа, удаань тэрээн тухай үндэр сэгнэлтэ үгэжэ, хүтөлбэрилэгшэдтээ элидхэнэн байдаг. «Готтые супер-тагнуулшан гээд сэгнэхэ гээшэ шал үбэштэй юумэн»,— гэжэ Гордиевский онсолһон байдаг. Хэниинь зүб байгаа юм ааб даа?

ТОСИКИ КАЙФУ.

Урдань Японой премьер-министр байһан Тосики Кайфу январиин эхиндэ тудадаг түрэһэн үдэрөө шэнэ тушаал эзэлэн угтаба. Нёдондоной декабрь соо тэрэ Японой соо эгээл томо оппозиционно партиин — Шэнэ түйлалтануудай партиин түрүүлэгшээр һунгагдаа бшуу.

Асаһан эрдэмээрээ юрист юм. Һуралсалай хэдэн зурганнуудые дүүргээ. Дүй дүршэл ехэтэй политик, элдэб бусайдалгатай үйлэ хэрэгүүдые үүсхоходээ бэрхэ хун гэжэ алдаршадаг. «Гадаада дэлхэйдэ Японоо улам үргэнөөр нээе» гэһэн гол урлатай.

Япон орон хадаа хари гүрэнүүдэй эрхэтэдтэ тон һайнаар хандаха, угтаха, илангаяа олзын хэрэг эрхилбэгшэдтэ болон харинн мүнгэн зоорн Японой экономикодо оруулхаар бэлэн зондо анхаралтайгаар хандаха ёһотой гэжэ тоолодог.

АМИ НАҺАН ХЭДЫТЭБ?

Хайшан гэхэб? Алууршадта болон бандидуудта шанга хэшээлтэнүүдые тохохо судьянууд айдаг болонхой гээшэ. Прокурорнууд, милиционернүүд, оперативникүүд болон гэршэнэр хүрэд хэлэнэнээ хубилгаг, протоколоо ондоо болгодог байха юм. Гэмтэ ябадал гаргагшадай үнөөгөө ямаршаһаа эдэнэр айна гээшэ ааб даа. «Хинаалтын болон хуули хамгаалгын хүргааануудай алба хаагшадые ба судьянарые гүрэгэй зүгһөө хамгаалга тулгаб Хуули үшөө нёдондо үүн баталагдан абтаа хаммаб.

Гэмтэ ябадал гаргагшадай баригдан сасуу тэдэнэй харилсадаг бүхы хун — судьянар, прокурорнууд, мүрдэгшэд, милиционернүүд, ФСК-гай алба хаагшад, тамуужанай худэлмэрилэгшэд, тэдэнэрэй гэртэхин болон дутынь хүнүүд — гүрэнэй зүгһөө гоолиг туһаламжада хүртэхэ эрхэтэй. Аюулай ушарха болоо һаань, тэдэнэр ондоо тээшээ зөөлэгдэжэ, ондоо документнүүдые абаха эрхэтэй юм. Пластическа операци хүүлэжэ, гадаада тухэлөө хубилгаха эрхэтэй гээд онсолмоор. Буу зэбсэг абаха, хубиин харуулшантай болохо, саг зуура соо ондоо тээшээ ябаха эрхэнүүдынь Хуули соо баталагданхай.

Зүгөөр дээрэ дурсагдагша зониие алаа һаань, яаха болоноб? Алуулһан хүнэй дунда зэргын 180 һарын салин гэртэхиндэнь үгтэдэг байха юм. Гадна хүнэй шархануудһаа үлбэр үбшэн болошоо һаань, дунда зэргын 36 һарынь салин түлэгдэхэ гэжэ тоггоогдонхой.

Энэ асуудалай тон хурса байһаниие һайнаар ойлгоһон президентын тус хуули баталан аваха талаар хэмжээнүүдые абаашье һаань, Россин правительство багаханшье мүнгэ тэрээниие бэелүүлгэдэ мүнөө болгоор үгөөгүй байна гээд Россин Аюулгүйн талаар Гүрэнэй Дүүмын Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. Миронов мэдуулһэн байна. Тэрэл зуура США-да пластическа операци хэлгэдэ, гэршэнэрые ондоо тээшэнь зөөлгэдэ, мүн полицейскэнүүдые хамгаалгада жэл бүри 25 миллион үлүүтэй доллар гаргашалагдана.

Тиимэһээ сүүдэй урда һуушад судьянарые болон гэршэнэрые үзэн ядан хаража, тэдэнэрынь харасаяа далтируулан, хүнгэн хэһөөлтэ тохохо баатай болоно. Өөрын һаһан юунһээшье үнэтэй ха юм...

Б. БАТУЕВ.
(«Аргументы и факты» һонинһоо абтаба).

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Цыжипов Бальжинима Цыжипович тэрэл сагайнгаа хүнүүдтэл адли комсомолсй, партиин, газетын ажалда хүдэлжэ хүмүүжэһэн, хүдэржэһэн намтартай хүн ябаһан байна. «Мэргэжэл ямар бэ?» гэһэн анкетэдэхи асуудалга «газетын хүдэлмэрилэгшэ» гэжэ харюусадаг байгаа. Эрдэмынь дунда, партийна, хоёр жэлэй Эрхүүдэхи, Москвадахи партийн дээдэ һургуули дүүргэһэн, буряад, ород хэлэнүүдээрээ адли бэшэдэг хүн ябаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда эгээл шанга сохилдоондонь ябажа, ехээр шархатажа, инвалид боложо ерээд, сагһаа урид 47-дохи наһандаа мордоһон юм. «Буряад-Монголой Үнэн» газетын редактораар ажаллаһан байна.

Манай корреспондент Д. Жугдурова наһанайнь нүхэр ЛЮДМИЛА ИННОКЕНТЬЕВНАТАЙ хөөрэлдэбэ.

Людмила Иннокентьевна эдэнииень харуулба. Эдэ үнэмшэлгэтэмдэгүүдээ эльгээхэдээ иимэ бэшэг хабсаруулһан байна:

«Амар мэндэ, хайрата Люся! Мүнөө үглөөгүүр лэ шамда бэшэг бэшээд, почтодо үгөөб. Тиимэһээ тэрээндэ нэмэжэ бэшэхэ юумэн үгы. Вислэһээ Одер хүрэтэр 1-дэ. хүртэһэн юм. Хабсаралта бэшэг соогоо тэмдэглэһэн, үшөө мэдэгдээгүй орденой книжкые һүүлдэнь һамганиинь абаһан байгаа. «Немец-фашис булимтарагшадтай тэмсэлдэ сэрэгэй захиралтануудые үнэн сэхээр, эрхимээр дүүргэһэнэйнгээ түлөө Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай 1-дэхи шатын орденоор шагнагдабат. Ара талада һууһан танай наһанай нүхэр бүхы сэдьхэл һанаагаараа таниие дэмжэжэ байгаа» — гээд тэрэ дэбтэрэй хабтаһанда ородоор

МҮНХЭ ДУРАСХААЛАЙ ТЭМДЭГҮҮД

Корреспондент. Людмила Иннокентьевна, Илалтын 50 жэлые угтуулан, дайнда ябаһан хүнүүд тухайда газетын хуудаһануудта харуулха гэжэ редакци оролдоно. Манай газетын редактораар Борис (иигээд нэрлэдэг байһан) Цыжипович хүдэлһэн гээшэ һааб даа. Нүхэр тухайдаа хөөрэжэ үгэгты.

Л. И. Дайнай эхилхэдэ, 1941 оной июль һарада армида татагдаа һэн. «Буряад-Монголой комсомолец» газетын редакторай сологшоор хүдэлжэ байһанаа мордоо бэлэй. Дивизионная станцида нэгэ полкын партийна бюрогой секретаряар жэл тойрон алба хэһэн байлаг. Улаань Шэтын областиин 76-дахи разъездлэ. Сүүгэл дасан шадар албала үргэлжэлүүлэ. Тэндэһээ 1943 оной июль һарада Ульяновск хотодохи гвардиин 1-дэхи Улаан Туг-та Ульяновскын танкова училищи эльгээгдэжэ. 1944 оной август һарада дүүргэһэн байгаа.

Корр. Хахад жэл тухай һуража байхадань 1943 оной декабриин 27-до гвардиин лейтенант Цыжипов Бальжинимада училищиин захиралтаар гвардиин нэрэ зэргэ олгогдоод, тиимэ тэмдэг (значок) үгтэбэ. Училищиин начальник, танкова сэрэгшэдэй гвардиин генерал-лейтенант Советскэ Союзай Герой Кашуба, строевой таһагые даагша, гвардиин капитан И. Пронин гэгшэдэй гар табилгатай үнэмшэлгэ Людмила Иннокентьевна харуулба.

1944 оной август һарада тус училищи дүүргээд, танкова нүүдэл полкдо орууладжа, шууд сэхэ Польшо эльгээгдэнэ.

Вислэ-Одерой буха ехэ добтолгото байлдааануудта орожо дайлалдаһан байгаа. «ИС» (Иосиф Сталин) гэһэн абарга томо танкын экипажай командир тушаалтай ябаа. Теэд иимэ ехэ добтолгонуудта эдэ танкнуудые хаагуурнь, дайсанай ямар хүсэнүүдтэнь зүрюулжэ табидагынь эли байгаа бээ. Совет армиин һүр хүсэтэ, шиндхэхы добтолгын хүрин хара тахалтадай хуурхай хуудар дабшажа ябаһые харуулһан Верховно Главнокомандалагшын баясхалан хүргэһэн долоон үнэмшэлтые 1945 оной апрелиин 3-да һамгандаа эльгээһэн байна. **Хи Белоруссиин фронтын сэрэгэй добтолгонуудай үедэ нүхэр Сталинай зүгһөө 7 баясхаланда хүртөөб, тэдэнние абажа ябанхаар шамдаа эльгээбэ. Юунэй түлөө иимэ баясхаланда хүртэгдөөб гэбэл: Варшавахаа урдуур Вислэ мүрэнэй баруун эрьедэ немецүүдэй бүлэглэлнүүдые сүмэлһэн байлдааануудта хабаадаһанай, Сохачев, Скерневице, Лович, Кутно, Томашув, Гостынин, Лечица гэдэг городуудые эзэлһэнэй түлөө баясхаланда хүртөөбди. Мүн Германиин Померанниин дэбисхэр худар орожо, хэдэ хэдэн городуудые эзэлхын түлөө добтолгонуудта хабаадалсааб. Штеттин тээшэ шэглэжэ дайлалдахадаа, Штаргард, Наугард, Пальцин гэдэг городуудые эзэлээбди. Мүн Голлиов, Штепенитц, Массов гэдэг городууд абтаа. Тиихэдэ Альтдамм гэжэ городые эзэлээд, Одер мүрэнэй баруун бэедэхи немецүүдэй бэхижэлгэ үгы хэхэ тулалдааануудта хабаадалсажа, баһа нэгэ баясхаланда хүртөөбди.**

Орденоор шагнагдаһан тухай документ һаядаа эльгээхэб. Нэгэ шагналда табла ха, захиралтань үшөө гараадуй, ямаршье орденой байхыень мэдэнэгүйб. Баясхалангай үнэмшэлгэчүүдые хадагалаарайгты. Дайнай һүүлээр бусахадамни, сэрэглэһэн газарыемни һанууллаһан дурасхаал тэмдэгүүд болохо. Ацагат руугаа эльгээжэ, түрэлхитэмни, нютагаархитамни харуулаарай, Европоор миии лэ ябажа ябаагүй юм байна гэжэ ойлгог лэ».

Городуудые эзэлһэнэйнь түлөө гвардиин тусхайта 88-дахи томо танкнуудай полкын сэрэгшэдтэ бусалтай уамта баясхалан хүргэһэн Верховно Главнокомандалагшын дурбэн захиралта гансахан январь һарада гараһан байна. Ниислэлтэ үлэртөө хэдэн удаа салютуудай нэрдэг саг ерэһэн байгаа. Иимэ захиралтануудые радиогоор уншалаг Юрий Левитаниие салютан гэжэ Москвагай багашуулай нэрэ үгэһэн, Илалтын олочой газаа ороһон саг бэлэй.

Хахад жэлэй туршада сэрэгтэ дайлалдаха зуураа гвардиин лейтенант абарга танкын командир Цыжипов Бальжинима хоёр удаа сэрэгэй дээдэ зэргын орденуудта бэшэгдээтэй. Мүн 3-дахи ударна армиин захиралтаар Улаан Одоной орденоор шагнагдаһан байна. Людмила Иннокентьевна саашань үргэлжэлүүлэгты.

Л. И. Дайнай дүүрэхээ байхада, 1945 оной апрелиин 26-да баруун гараа ехээр шархатаад, гэдэргээ бусаагдажа, Энгельс хотын госпитальдо гурбан һараһаа үлүү сагта аргалуулаад, гэртээ бусаа һэн. Бага зэргэ амарһанайнь удаа төрэл жэлэй октябрь һарада партиин Загарайн райкомой эмхидхэлэй таһагые даагшаар томилоо һэн. 1946 оной октябрь һарада партиинТориин райкомой секретаряар томилогдоо һэн. Тэндэһээ 1949 оной август һарада Эрхүүгэй партийна хоёр жэлэй һургуулида эльгээгдэжэ һуралцад, дүүргэһэнэйнь удаа 1951 оной июль һарада партиин обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагшын орлогшоор табигдаа һэн.

1952 оной август һарада «Буряад-Монголой үнэн» газетын редактораар табигдаа һэн. 1954 оной зун Москвагай гурбан жэлэй партийна дээдэ һургуулида эльгээгдэжэ, дүүргэһэнэйнгээ удаа партиин Хориин райкомой нэгэдэхи секретаряар һунгагдаа бэлэй. Эндэ дүрбэ-табан жэл тухай хүдэлһэнэйнгээ удаа республикын «Знание» бүлгэмые эрхилэгшээр табигдаа бэлэй. Ехэ удаан эндээ ажаллаагүй, бэень муудаһаар муудаад, 1963 ондо, 47 наһан дээрээ, наһа бараа һэн. Дайнай инвалид һэн даа.

Корр. Дайнай эхилхэдэ, һая айл болоһон залуунууд байгаат. Дайнай жэлнүүдтэ яажа байгааөта, намтараа богонихоноор хөөрэгты.

Л. И. Борис бидэ хоёр 1939 ондо Яруунада айл болоо һэмди. Тиихэ үедэ аймагай газетын редактораар хүдэлжэ байгаа. Бидэнэй Яруунада байһан ушар хадаа Иннокентий Семенович Бардамов абамнай багша хүн эльгээгдээд, эндэ хүдэлжэ байһан юм.

Корр. «1-ый свободный съезд бурятских учителей и деятелей народного образованд Иркутской области. Май. 1917 год» — гэһэн фотозурагаа буулгабари гэртэнь байна. Тэдэ олон соо эсэгэ-һээнь гадна Эрхүүгэй буряадуудай эрдэмтэд Абашеев, Имехенов болон бусад булта байна.

Л. И. Эндэ манай бүлэ урагшагүй байгаа. 1934 ондо эхэмнай наһа бараа, һүүлээрнь удангүй эсэгэмнай 1937 ондо мордоо һэн. Гурбан басагад: би ехэнь — иимэ зон үлөө бэлэйбди. Ехэ үринь хадаа дүүнэрээ дахуулха ёһотой һэн бэзэб даа. Хадамда гарахадаа долоо наһа хүсөөдүй Марсалд, мүн лэ багашаг Сержуня — иимэ хөөр дахуултай ябааб. Дайнай эхилэмсээр нүхэрни армида татагдаа һэн. Иигээд лэ дайнай дүрбэн жэлдэ Загарайда хэлхэсэшэдэй зургаанда бухгалтераар ажаллаа һэм. Тэрэ сагта нилээдгүй гайтай һэн гэжэ хэлэһэнэйшье үлүү, тэрэ үеын зон һайса мэдэхэ. Бидэнэр, Борисай эхэ, эгэшэ, бэшэ түрэлхидынь аза талаантай байжа, нүхэрни дайнһаа бусаад, ажаллажа эхилээ. Партийна хүдэлмэрилэгшэд иншэ-тиишээ ходо томилогдодог байгаа ха юм даа. Үбгэнэйнгөө ябаһан лэ газарта хэлхеэ холбооной зургаанда ходол бухгалтераар хүдэлөөд ябааб. Ганса хүнэй салин хараад һуухын аргагүй, гэр бүлэшни ехэхэн, дүүнэрһээ гадна өөһэдымнай хүүгэд байха. Сэрэгтэ мордоходонь ехэ хүбүүмнай гараһан байгаа.

Хүүгэдээшье, дүүнэрээшье хүн болгохо, һургуулида һургаха, түбхинэхэ таладань шадал соогоо туһалаа хоёрбди. Нүхэрни эртүүр наһа баража, баһал бэлэн бэшэ болоо һэн даа. Хүбүүдтэ эсэгын нүлөөн хэмгүй шухала байдаг гэжэ хэлэлтэшьегүй бэзэ. Мүнөө бултал түбхинэнхэйнүүдбди. Бага хүбүүнтэнээрээ һуудагби. Дүүнэр гэхэдэ, СержунимнайТориин районой газетэдэ хүдэлжэ байтарнь, партийна һургуулида эльгээгээ һэн. Тэрэнээ дүүргэжэ ерээд, танай редакцида ото хүдэлөө һааб даа. Теэд дан эртүүр мордоһонинь харамтай. Марсалимнай Эрхүүгэй университет дүүргээд, аспирантурада һуража, химиин эрдэмэй кандидат үни хада болоо һэн. Эрхүүдэхи химиин институтдаяа суг Новосибирскын Академгородок зөөжэ ошоһоор тэндээ түбхинэнхэй һуудаг. Наһанай амаралтада һая гараа, ганса хүбүүтэй, тэдэнээрээ ашаяа харалсажа һуудаг. Хүбүүнэйнтээ бага байхада, нүхэрынь самолёдой осолдо орожо һалаа һэн. Бүлэ бүхэнэй байдал элдэбын ушаралтануудта дайрагдадаг гээшэ ааб даа. Ажабайдалай урасхалай хуулиг ёһон иимэ гээшэ гү?

Һүүлдэнь юу хэлэхэбиб гэхэдэ, уужам дэлгэр абари зантай, энхэргэн үнжэгэн сэдьхэлтэй, һайн нүхэртэй ябаһан хүнби. Хоёр дүүнэртэмни хүүгэдтээл адляар хандадаг һэн, тиимэ дээрэһээ бага наһандаа эхэ, эсэгэһээ үлэһэн дүүнэртэмни эсэгэнь боложо ябаһан хүн гэхэби.

Корр. Хоёр жэлэй туршада редактораар хүдэлхэдэнь, һайхан сэдьхэлтэй, саана наанагүй, пашаганаса энеэгээд ябадаг хүн һэн. Гуурһанай мэргэжэл тухайда хэлэхэ болоо һаа, бэрхэ редакторнуудан нэгэн байгаа. Ородоор бэшэхэдээ бурياдһаа нэгэ бага үлүүшье гү гэхээр һэн. Партиин обкомдо, пропаганда, болон агитациин таһагые даагшын орлогшоор хүдэлхэдөө, носдоо элидхэлнүүдые. Эндэ тэндэ хэлэхэ үгэнүүдые һайса бэшэһэниинь эли һааб даа. Эндэ Цыреи Очировичай удаа ороһон байгаа һэн. Иимэ бэшэмгэй, газетэдэ хүдэлһэн хүнүүд хэрэгтэй байһан ха юм. Юрэдөол, газетын ажал һайса мэдэхэ хүн ябаа, тэрэньшье ойлгосотон, юуб гэхэдэ, дайнай урда тээ Загарайн аймагай газетэһээ эхилжэ хүдэлөөд, яһала дүршэлтэй болоһон, саашанхи жэлнүүдтэ энэ ажалаа үргэлжэлүүлһэн гэжэ дээрэ хэлэгдэһэн баримтануудһаа элирнэ.

Хайрата, Люся, Сержуня, Марсаля, хүбүүхэмни — таанадта энэ зураг эльгээнэм. 1942 оной апрелиин 2-то Шэтын областиин Сүүгэл дасанда буулгагдаба.

Амаршалагша БОРИС.

СЭДЬХЭЛЭЭ СЭНГҮҮЛХЭДЭ ЯАХА ЮМ?

Фоторепортаж

Үнгэрһэн долоон хоногто Улаан-Удэ хотымнай Октябрьска райондо оршодог Н. Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театр соо «Бичурская масленица» гэһэн һайндэр үнгэргэгдэбэ. Февралиин 28-най үдэр тус театрай газаа Бэшүүрэй аймагһаа асарагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүд худалдагдажа, ёһотой ярмаг болоһон байна.

Тэрэ үдэр театрта Новосретенск һууринай «Родники» гэжэ фольклорно ансамбль концерт-наада харуулба. Тиихэ зуураа зал соо һууһан хараншадаа халуухан блины, пирожки гэхэ мэтын шарамал амтатай зүйлнүүдээр хүндэлбэ.

Улаан-Удынхидые иланганаа гайхуулһан юумэн гэхэдэ, Бэшүүр һууринда ажаһуудаг Санжиевтанай бүлын бүтээһэн торхонууд, аяга табагууд мэтын модон зүйлнүүд выставкэдэ табяатай байжа, олоной нюдэ хужаруулаа. Мүнөө городой зон гэртээ хилэмэ баридаг болонхой, тиимэһээ олониинь модоор хэгдэһэн торхо эндэһээ дуратайгаар худалдан абажа байна һэн.

«Бичурская масленица» эмхидхэгшэдэй зүгһөө театрай директор Л. Н. Намсараева иигэжэ хөөрэбэ:

— Зон үшөөл үсөөн ерэнэ. «Масленица» гээшэмнай Сагаалганһаа дутахагүй ехэ найр ха юм. Сэхьень хэлэхэдэ, Улаан-Удэдэмнай ажаһуугшадай 70 процентнь ородууд, теэд өөһэдынгөө үнэн алдартын (православна) шажанай найрта олоороо ерэжэ, хүхюу зугаа, наада дэлгээхэдэнь яанаб... Хэды хүндэ хүшэр сагта ажаһуугаашье һаа, буряадууднай Сагаалгандаа эб нэгэн хамтардаг, ёһо заншалаа үнэхөөр хүндэлдэг, сахидаг ха юм. Иигэжэ хэлэхэдээ, ород яһатаниие дорожолхоо һананагүйб, энэ һайндэртэ буряадуудшье эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой.

Театраймнай коллектив «Бичурская масленица» гэһэн бүрхан шажанай һайндэр дэмы эмхидхээгүй. Юундэб гэхэдэ, ёһо заншалаа, соёл болбосоролоо һэргээжэ ёхилээгүйдэмнай аргагүй болоод байна, — гэжэ Людмила Николаевна үнэн зүрхэнһөө һанамжаараа хубаалдаба.

— Теэд, Людмила Николаевна, энэ хэлээшыегнай газетэдээ толилходомнай, заримашуул буруу тээшэнь ойлгохогүй, гомдохогүй гү?

— Ухаатай улад олон, намайе заатагүй ойлгохо, дэмжэхэ байха, — гэбэ.

Нээрээшье, һайндэрэй үдэрнүүдтэ ганса үбгэд, хүгшэдэй, эхэнэрнүүдэй газтаа сүүмхэ баринхай, мяха, тоһоной хойноһоо оошортэ зогсохыень адаглаа һэм. Улаан-Удымнай засагай дээдын зургаан ород арадайнгаа ажабайгаа һайндэрнүүдэй нэгэн болохо «Масленица» үргэнөөр һайндэрлүүлхые оролдохол зэргэтэй гүб даа. Ядахадаа, хэн нэгэниинь ерэжэ, һайндэрөөр зоноо амаршалха байгаа.

Мартын 2-ой үдэшэ театрай тайзан дээрэ Бэшүүр тосхонһоо ерэһэн «Родные напевы», «Васильки» гэһэн фольклорно хоёр ансамбль концерт табиба. «Васильки» ансамбль тухай республикымнай зон һайн мэдэхэ ёһотой. Уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ Александр Сидорович Утенков бэлигтэй артист үхибүүдээрээ бүхы России хото, городуудаар ябажа, үзэд зониие шэмээшэгүүдэй ёһо заншалнуудтай, соёл болбосоролтой танилсуулжа ерэһэн юм. Мэдээжэ энэ ансамбль тухай дахин тодорхойгоор бэшэгдэхэ.

Театрайхид «Бичурская масленица» гэһэн һайндэртэ ерэгшэдтэ Ф. Достоевскиин «Село Степанчиково и его обитатели», Ж. Пауригэй «Искусство обо[illegible]щать» гэһэн зүжэгүүдээ [illegible]руулаа. Воскресниидэ, м[illegible]тын 5-да М. Булгако[illegible] «Кабала святош» гэһэн [illegible]жэг ерэжэ харахые театр[illegible] коллектив урда.

Мүнөөнэй сэмүүн са[illegible] ажаһуужа байһан зондо [illegible]мэ хэмжээ ябуулганууд е[illegible] хэрэгтэй байна. Хаа-яа а[illegible]лан һүүлээр гү, али ам[illegible]ралтын үдэрнүүдтэ хотн[illegible]гоо театрнуудта ошо[illegible] сэдьхэлээ сэнгүүлэн ам[illegible]хада аятай бэшэ гү?

Г. ЗАНДАЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Наа[illegible] зугаагай үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Сэнхир экран

Вторник, 7

«Останкино» канал

7.30 — Үглөө. 10.00 — Мультфильм. 10.25 — «Дикая Роза» — фильм. 10.50 — М. Таратута Америкэ тухай. 11.15 — Флейтэ наадана. 11.40 — Пресс-экспресс. 16.50 — Шэнэ һонин. 17.00 — Домисолька. 17.30 — Басагад манай хоорондо. 17.50 — Шэнэ һонин. 18.00 — Джем. 18.25 — «Элен и ребята» — фильм. 18.50 — Шэнэ һонин. 19.00 — «Замок искусств». 19.25 — СБгэй нюуса. 19.35 — Документнүүд ба хуби заяануудта. 19.50 — Шэнэ һонин. 20.00 — «Час-пик». 20.30 — «Дикая Роза». — фильм. 20.55 — Темэ. 21.40 — Амгалан нойрсогты, багашуул. 22.00 — Саг. 22.40 — Эгээл түрүүлэн. 22.50 — Гоол. 23.20 — «Помни имя свое» — фильм. 00.50 — Дэлхэй мүнөөдэр. 01.15 — Дуун-95. 02.05 — Шэнэ һонин. 02.15 — Дулаан гэр.

«Росси» канал

8.00 — Ритмикэ. 8.15 — «Репортажи с мест». 8.25 — Сагай урасхал. 8.30 — Формуло 730. 9.00 — Мэдээнүүд. 9.20 — Одод тайлбарилна. 9.25 — Телегазетэ. 9.30 — Шуран бэрхэ хүнүүдэй үглөө. 10.00 — Бүхэдэлхэйн һонинууд. 10.25 — Худалдаа наймаанай байшан. 10.40 — Таряшадай асуудал. 11.00 — Мэдээнүүд.

Буряадай ТВ

16.30 — Мультфильм. 16.40 — Үдэшын үльгэр. Поэт Э. Дугаровай 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан дамжуулга. 17.20 — Байкал. 17.35 — «Пульс» гэһэн видеоканал. 19.05 — Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов сэхэ дамжуулгада. 20.05 — Курьер. 20.45 — Байгал.

«Росси» канал

21.00 — Мэдээнүүд. 21.25 — Тодорхойгоор. 21.35 — «Маленькая мама» — фильм. 23.20 — «Киноафиша». 23.35 — Инаг дуранай таабари. 24.00 — Мэдээнүүд. 00.05 — Танай эрхэ. 00.25 — «Рандеву». 00.35 — Автомиг. 00.40 — Гэмтэ ябадалнуудай мэдээсэл. 00.50 — «Гонка за жизнью» — фильм. 5-дахи сери. 01.40 — Сагай урасхал. 01.45 — Мариинска театрай ододой концерт.

Үнгэтэ юртэмсын нюусануудта

«МИИСГЭЙНҮҮДЭЙ ЮРГЭМСЭ»

Канадын уран зохёолшо Джон Рэйсиин эрдэмэй-фантастическа туужануудынь олон уншагшадтай байгаа гэхын аргагүй. Наһа бараһан хойноһ тэрээндэ алдар соло ерэбэ. Наһа бараһаань урда гаргагдаад, уншагшадай анхарал балай татаагүй «Миисгэйнүүдэй архипелаг» гэжэ номыень тэрэнэй гэр соо байрладаг амитад гансата һануулба.

Монреаль шадар оршодог хооһон фермэ дээрэ Рэйсиин һүүлшынь жэлнүүд үнгэрөө. Юундэ гэнтэ эзэнһоо холодоод, өөрыгөө тойруулан эдэб амитадые суглуулаа юм — одоол бү мэдэе. Илангана олон миисгэйнүүд тэрэнэй хажууда байрладаг һэн. Тэдэнэрынь эзэндээ һайнаар хандахаһаа гадна бусад амитадтаа — һармагшанда болон хоёр нохойдо баһал тэсэмгэйгээр хандадаг байгаа.

Нёдондоной апрель соо Рэйси наһа барашаба. Наһа бараһаар зургаа хоноһон хойноһ почтальон бэеыень олоо бэлэй. Долоон хоног соо нэгэ дахин Билл Коэн бэшэгүүдые болон һонинуудые, сэтгүүлнүүдые асаржа үгэдэг һэн. Эзэнэйнь үгы байхада, почтальон корреспонденциие үүдэнэй хажуда орхидог бэлэй. Тэрэ удаа ерэхэдээ, Билл юумэн хуушаараа бэшэ гэжэ ойлгобо. Һармагшан болон бүньдог эдеэнэй таһалгын үүдэн багта һууба. Харин булгадаг шара миисгэйнүүдынь хана зубшаад баһал хэбтэбэ.

Билл таһалга руу шагаан гэхэдээ, айдаһаяа хүрэн гэдэргээ болошобо. Джон Рэйси шала дээрэ хэбтэбэ. Хажуудань хоёр миисгэйнь һууба. Тэдэнэй нэгэниинь Биллдэ аһашан алдаба. Нюураа бүглөөд, Билл газаашаа гүйжэ гараба. Хоёр нохойнь шангаар эрхирэлдэһээр хаамжа хүрэтэр үдэшэбэ.

Уран зохёолшын наһа бараһан тухай Билл полицида мэдээсэбэ. Тиихэдэ ерэһэн полицейскэнүүд одоол ехээр гайхаһан юм. Өөһэдөө үлэһэн амитад Рэйсиин тогтооһон гүримаар ажахыгаа эрхилдэг зандаа байба. Миисгэйнүүд эдэ бүгэдөөр удридажа байгаа бэлэй. Харин нохой болоод һармагшаниинь тэдэнэйнгээ үгэ абяа дуугүйгөөр дууладаг байгаа һэн.

Гадна нохой, һармагшан, миисгэй бүхэн өөр өөрынгөө уялга нарин нягтаар дүүргэдэг байба. Эзэнэйнгээ үгэдэг байһан мяхыел абадаг байба. Үүдэнүүдые һаадгүйгөөр нээдэг, уһаяа хаадаг һэн. Үнгэрхэдөө дэнгээ унтараадаг, носоодог байба.

Наһа бараһан эзэнэйнгээ бэеын хажууда тэдэнэр эльжэгээр дежурладаг байгаа бэлэй. Сагаан халаадтай зониие харахадаа, тэдэнэр эндэһээ ябаба. Клиникэдэ бэеыень үзэхэсэ абашахадань, Рэйси «түргэн туһаламжын» машина дуудаһан байха юм. Джоной амитад эзэнээ машина хүрэтэр үдэшэбэ.

«Хүн гээшэ агуухэбди гэжэ һанадаг. Бүхы юртэмсэ соо гансал ухаатай амитадбди гэжэ тэдэнэр бэээ тоолоно бшуу. Харин би ухаа ехэтэй миисгэйнүүдэй ажаһуудаг дэлхэй тухай хөөрэхэмни. Юундэ иигэжэ бэшэхээ һанаһанаа би ойлгоногүйб. Мүнөө энэ Руди руугаа харахадаа, тэрэ миниий хэлэһэниие гансал ойлгоно бэшэ, мүн туужаяа яажа бэшэхэ тухаймни үгэгүйгөөр намдаа хэлэнэ гээд һананалб. Минии бэшэжэ байһан миисгэйнүүдэй таһардаһан бэшэ юм аабза? Мэхэтэй болон болгоомжотой, һайн һанаатай болон ухаатай сэсэн. Эгээл хүнүүд шэнги...» — гэжэ Рэйси номойнгоо эхиндэ бэшэһэн байдаг.

..Миисгэйнүүд тухай ном соо харуулагдаһан үйлэ хэрэгүүд XVIII зуун жэлэй Францида болоно. Шара космидуудай һуугаад ябаһан замбуулинай онгосо Парижһаа холо бэшэ бууна. Зон тэрэ онгосыень эбдэжэ хаяна. Аяншалжа ябаһан миисгэйнүүд һэоргөө бусаха аргагүй болоо һэн. Хүнүүдэй дунда ажаһуухаа баатай болоходоо, тэдэнэр оршон байдалтай эбсэхэ, эрхэ байдалдань тааран ажаһуухаа баатай болоно.

Э. ГОУРНЕР.
(«Скандалы һонинһоо).

ЭЛДЭБ ҺОНИ[illegible]

НААДАНХАЙНУУД Д[illegible]ЛАЙ СОО.

Гонконгһоо гараад я[illegible]һан ашаанай далайн он[illegible]со шуурганда ороно, н[illegible]тейнернүүдэйнь нэгэн эб[illegible]жэ, зосоохинь далай [illegible]унаба ха. Тэрэнь нааданх[illegible]нууд байгаа гэжэ «Уо[illegible] Стрит джорнай» сэтгүүл[illegible]дээсэбэ, 14 мянган рез[illegible]нугананууд, баһанууд [illegible]хэйнүүд уһа руу унаа.

Эдээнэй зариманнинь А[illegible]рикэ тээшэ шэглэн урад[illegible]да абтаад, Аляскада хүр[illegible] Бусадынь Берингын хо[illegible]тээшэ тамаралгала үргэл[illegible]лүүлһээр. Аляскын хүр[illegible]далай соохоо ерэһэн о[illegible]тэ угаа баяртай ааб даа. [illegible]гөөр далайн урадхалнуу[illegible]һалхинай шэглэлнүүдые [illegible]далдаг эрдэмтэд бүр[illegible]баяртай юм аабза. Т[illegible]зуура эдэ нааданхайн[illegible]Камчаткада болон Чуко[illegible]до хүрэхэ гээшэ гү?

Хайрата хүбүүн [illegible]ВАЛЕРИИНЬ [illegible]аюулда орожо, наһа [illegible]раһан ушараар «Алх[illegible]на» эблэлэй совет, н[illegible]тагаархидынь, түрэлх[illegible]дынь, дүтынь хүнүүд [illegible]рладай хүдөө ажахын и[illegible]ститудай экономикын [illegible]федрын профессор Ч. [illegible] Б. Бэзаржаповта гүнзэ[illegible]шаналал гашуудалаа м[illegible]дүүлнэ.

Мартын 9-дэ 12 с[illegible]наа Трубачеевэй үйлс[illegible] 10-дахи гэрэй 41-д[illegible]байраһаа хүдөөлүүлэ[illegible]хэ.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, таһагууд, нийтын-политическэ — 2-55-97 (даагшань); 2-61-35, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай — 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй — 2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын — 2-60-91; корректорнуудэй — 2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — 2-35-95, Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19; Закаменскда — 30-61, Баргажанда — 91-6-40.

Һонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор — 2-49-94, бухгалтери — 2-23-67, вахта — 2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй Индекс 50901. Хэһэг 5185. Стереотипта тушааглаһан саг 20.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүүндхэлдэ абтанхай. Заказ 43.